

Štátny pedagogický ústav

**Manuál pre tvorbu školských vzdelávacích programov pre gymnáziá
(pracovná verzia, text neprešiel jazykovou úpravou)**

30. jún 2015

©

Obsah

Základné pojmy – terminologický slovník.....	3
1 Tvorba učebného plánu	5
1.1 Rámcový učebný plán – základné východisko, všeobecné časti	5
1.2 Od rámcového učebného plánu k tvorbe učebného plánu pre 4. ročné gymnáziá	7
1.3 Od rámcového učebného plánu k tvorbe učebného plánu pre 8. ročné gymnáziá	9
1.4 Od rámcového učebného plánu k tvorbe učebného plánu pre 5. ročné gymnáziá	11
1.5 Od rámcového učebného plánu k tvorbe učebného plánu pre športové gymnáziá	13
1.6 Učebný plán a profilácia školy	14
1.7 Príklady zmeny kvality výkonov vzdelávacích štandardov ŠVP využitím disponibilných hodín.....	16
2 Tvorba školského vzdelávacieho programu.....	20
2.1 Od výkonového a obsahového štandardu k učebným osnovám, základné princípy a východiská.....	21
2.2 Tvorba pedagogickej dokumentácie k vyučovaciemu predmetu	23
2.3 Prierezové témy ako kroskurikulárna súčasť pedagogickej dokumentácie jednotlivých vyučovacích predmetov učebného plánu školy.....	24
2.4 Povinné súčasti školského vzdelávacieho programu, základné princípy a východiská.....	26
3 Tvorba tematických výchovno-vzdelávacích/časovo-tematických plánov.....	29
3.1 Základné princípy a východiská.....	29
3.2 TVVP/ČTP – základný prvok kurikulárneho plánovania učiteľa	30
3.3 Návrhy modelov TVVP/ČTP pre učiteľa.....	30
4 Od školského vzdelávacieho programu ku kurikulárnemu riadeniu na úrovni školy	31
4.1 Nástroje kurikulárneho riadenia na úrovni školy	31
4.2 Účinná diagnostika – od hodnotenia ku klasifikácii žiakov.....	32
4.3 Autoevalvácia školy	35
5 Školským vzdelávacím programom k inklúzii na gymnáziu	36
Záver.....	39
Prílohy.....	40

Základné pojmy – terminologický slovník

vzdelávacia oblasť	tvorí skupinu príbuzných vyučovacích predmetov, ktorá umožňuje nadväznosť a previazanosť ich obsahu, kooperáciu, resp. rozvíjanie medzipredmetových vzťahov;
prierezové témy	dopĺňajú/prepájajú vzdelávací obsah s aktuálnymi potrebami, dianím v spoločnosti, s každodennou žitou skúsenosťou žiakov v triede; môžu sa realizovať ako súčasť učebného obsahu predmetov, formou projektov, seminárov, vyučovacích blokov, kurzov a samostatného (voliteľného) predmetu vytvoreného v ŠkVP z disponibilných hodín, uvedené formy sa môžu ľubovoľne kombinovať;
rámcový učebný plán (RUP)	stanovuje minimálne časové dotácie vyučovacích predmetov v ŠVP a vymedzuje počet voliteľných (disponibilných) hodín, ktorých využitie škola konkretizuje vo svojom ŠkVP;
disponibilné hodiny	je časová dotácia určená pre profiláciu školy uvedená v ŠVP, umožňuje škole reflektovanie potrieb žiakov alebo lokálnych podmienok. Disponibilné vyučovacie hodiny môžu slúžiť k rozšíreniu časových dotácií povinných učebných predmetov ŠVP;
vzdelávací štandard	je špecifický druh kurikulárneho dokumentu, v ktorom sa vzdelávacie ciele zameriavajú na pomenovanie výkonov potrebných pre rozvoj kľúčových kompetencií žiakov v rámci jednotlivých vyučovacích predmetov a heslovito pomenávajú učebné obsahy potrebné pre dosiahnutie stanovených výkonov a rozvoj kľúčových kompetencií;

obsahový štandard

vymedzuje rámcový učebný obsah, ktorý je záväzný pre učiteľa/učiteľku, predstavuje fakty, pojmy, vzťahy, procesy, ktoré si majú žiaci zapamätať alebo im porozumieť v rámci výučby konkrétneho vyučovacieho predmetu;

výkonový štandard

definuje vzdelávacie požiadavky pre žiakov, (je to rozpracovaný obsahový štandard predmetu), určuje čo (obsah/učivo) a ako to má žiak/žiačka ovládať (čo má vykonať, napr. porovnať, porozumieť, riešiť, aplikovať...);

špecifické vyučovacie predmety

sú predmety pre žiakov so zdravotným znevýhodnením, majú edukačno-terapeutický charakter, t.j. eliminujú alebo kompenzujú ich znevýhodnenie s cieľom zabezpečiť rovnocenný prístup k vzdelávaniu a primeraný rozvoj ich schopností a osobností;

učebné osnovy ŠkVP

Sú dokumentom školy a spresňujú ŠVP v tých častiach vzdelávacieho štandardu jednotlivých vyučovacích predmetov, v ktorých sa mení kvalita výkonu. Aby škola mohla zmeniť kvalitu výkonov vyučovacích predmetov ŠVP musí za týmto účelom použiť časť svojich disponibilných hodín. Zmenu kvality výkonu vzdelávacieho štandardu ŠVP škola zaznamená v časti učebné osnovy ŠkVP iba v rozsahu, ktorý je nad rámec výkonu príslušného vzdelávacieho štandardu.

1 Tvorba učebného plánu

Na čo sa zameriavame v tejto kapitole?

- Vysvetlíme základné pojmy týkajúce sa rámcového učebného plánu, ako sú napríklad povinné hodiny, disponibilné hodiny, poznámky RUP.
- Osobitný priestor venujeme Rámcovým učebným plánom pre gymnáziá.
- V príslušných podkapitolách sa zameriavame na vysvetlenie vybraných častí jednotlivých RUP a ich implementáciu v procese tvorby učebného plánu pre gymnáziá.

1.1 Rámcový učebný plán – základné východisko, všeobecné časti

Učebný plán (ďalej aj UP) je základným plánovacím dokumentom školy. Jeho zostavovanie je priamo v kompetencii školy. Dokumentom, z ktorého vychádza je rámcový učebný plán (ďalej aj „RUP“) pre jednotlivé stupne škôl.

Rámcový učebný plán pre gymnáziá je súčasťou Štátneho vzdelávacieho programu (ďalej aj ŠVP). „Rámcový učebný plán stanovuje časové dotácie vyučovacích predmetov v ŠVP. Vymedzuje počet disponibilných hodín, ktoré škola konkretizuje vo svojom školskom vzdelávacom programe (ďalej aj ŠkVP). **Všetky disponibilné hodiny uvedené v príslušnom RUP je potrebné použiť v ŠkVP.** Poznámky k RUP sú pre školu záväzné, avšak v rámci svojho učebného plánu si škola môže vytvoriť ďalšie poznámky podľa svojich potrieb a možností.“¹

Z hľadiska vyučovacieho jazyka a zamerania/formy rozoznávame:

- Rámcový učebný plán pre gymnáziá s vyučovacím jazykom slovenským – štvorročný vzdelávací program,
- Rámcový učebný plán pre gymnáziá s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny – štvorročný vzdelávací program,
- Rámcový učebný plán pre gymnáziá s dvoma vyučovacími jazykmi – päťročný vzdelávací program,
- Rámcový učebný plán pre gymnáziá s vyučovacím jazykom slovenským – osemročný vzdelávací program,

¹ Štátny vzdelávací program pre gymnáziá (úplné stredné všeobecné vzdelávanie), s. 13. http://www.statpedu.sk/files/documents/inovovany_statny_vzdelavaci_program/gymnazia/statny_vzdel_program_pr_e_gymnazia.pdf

- Rámcový učebný plán pre gymnáziá s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny – osemročný vzdelávací program,
- Rámcový učebný plán pre športové gymnáziá s vyučovacím jazykom slovenským – štvorročný vzdelávací program,
- Rámcový učebný plán pre športové gymnáziá s vyučovacím jazykom slovenským – osemročný vzdelávací program.

RUP tvoria nasledujúce časti:

- vzdelávacie oblasti, ktoré sa delia na konkrétne vyučovacie predmety,
- časová dotácia,
- poznámková časť,
- v prípade športových gymnázií príloha Počet hodín športovej prípravy týždenne pre jednotlivé športy.

Pre tvorbu ŠkVP považujeme za kľúčové vysvetliť hlavne:

- pojmy súvisiace s časovou dotáciou (povinné hodiny, disponibilné hodiny),
- poznámkovú časť RUP.

Povinné hodiny: predstavujú základnú a štátom garantovanú časovú dotáciu pre jednotlivé vyučovacie predmety. Časová dotácia pre konkrétny vyučovací predmet je stanovená na celý stupeň vzdelávania a jej prerozdelenie do jednotlivých ročníkov je v kompetencii školy. V rámci učebného plánu školy nesmie byť žiadna časová dotácia pre konkrétny vyučovací predmet nižšia ako časová dotácia stanovená RUP.

Disponibilné hodiny: predstavujú časovú dotáciu uvedenú v ŠVP, ktorú školy musia využiť na vyučovacie predmety vo svojom ŠkVP. Umožňujú škole jej profiláciu, reflektovanie potrieb žiakov alebo miestnych podmienok.

Disponibilné hodiny sa môžu použiť na:

- **na zvýšenie vyučovacieho predmetu RUP** – časová dotácia, ktorou škola posilní už existujúce predmety, pričom mení kvalitu vybraných výkonov vzdelávacieho štandardu príslušných predmetov. V časti učebné osnovy ŠkVP zaznamenáva škola iba zmenené výkony a ich dopad na profiláciu žiaka s ohľadom na rozvoj príslušných kompetencií vid' str.14.
- **delenie vyučovacieho predmetu RUP** – časová dotácia, ktorou škola posilní už existujúce predmety a to tým, že zabezpečí z disponibilných hodín ich delenie nad rámec RUP. Škola nemusí vypracovať učebné osnovy k týmto deleným hodinám v prípade, že nechce meniť kvalitu výkonov vzdelávacích štandardov ŠVP. Využívanie disponibilných hodín na delenie odporúčame pre tých predmetoch, resp. vzdelávacích aktivitách, ktoré využívajú metódy typu CLIL, bádateľské metódy, integrované vzdelávanie a pod.,

- **vytvorenie/zaradenie nového vyučovacieho predmetu** – časová dotácia určená pre nový vyučovací predmet, ktorý bude podporovať profiláciu školy. Škola je povinná vypracovať učebné osnovy, ktoré by mali zahŕňať informácie o charakteristike, cieľoch, výchovno-vzdelávacích stratégiách, obsahu, organizácii, podmienkach a rozsahu vyučovania jednotlivých novovytvorených predmetov alebo kurzov podľa učebného plánu vo všetkých ročníkoch ako aj podmienky ich hodnotenia a klasifikácie, vid' str.14. Formu a rozsah učebných osnov ŠkVP platná legislatíva nestanovuje, je v kompetencii školy zvoliť primeraný rozsah a formu vzhľadom na svoju profiláciu a vzdelávací zámer.

Poznámky k RUP: predstavujú záväzné usmernenia, ktoré je nutné rešpektovať pri tvorbe učebného plánu školy. Škola si však môže v rámci svojho učebného plánu vytvoriť ďalšie poznámky podľa svojich potrieb a možností.

1.2 Od rámcového učebného plánu k tvorbe učebného plánu pre 4. ročné gymnáziá

Rámcový učebný plán pre gymnáziá s vyučovacím jazykom slovenským – štvorročný vzdelávací program

Rámcový učebný plán pre gymnáziá so štvorročným vzdelávacím programom sa v porovnaní s predchádzajúcim RUP inovoval len mierne. RUP ponecháva celkový počet 124 hodín, stanovuje 94 povinných a 30 disponibilných hodín. Počet hodín spolu vrátane s nepovinnými hodinami je 144.² Časová dotácia jednotlivých vyučovacích predmetov je stanovená na celý stupeň vzdelávania. Prerozdelenie hodinovej dotácie do ročníkov je v kompetencii školy a je definované v UP v ŠkVP.

K poznámke RUP, bod 5³:

Škola musí povinne vyučovať dva cudzie jazyky a to z výberu jazykov: anglický, francúzsky, nemecký, ruský, španielsky, taliansky. V predmetoch prvý a druhý cudzí jazyk sa trieda delí na každej hodine. Škola nemusí ponúknuť výučbu všetkých uvedených jazykov. Ako cudzí jazyk sa vyučujú jazyky, ktoré škola dokáže odborne zabezpečiť.

² RUP pre gymnáziá s vyučovacím jazykom slovenským, s.1.

³ Poznámka RUP, bod 5: Cudzie jazyky – vyučujú sa dva z uvedených jazykov: anglický jazyk, francúzsky jazyk, nemecký jazyk, ruský jazyk, španielsky jazyk a taliansky jazyk. RUP pre gymnáziá s vyučovacím jazykom slovenským, s. 2.

K poznámke RUP, bod 6⁴:

Vo vyučovacom predmete informatika sa trieda s maximálnym počtom 30 žiakov delí na dve skupiny, trieda s počtom žiakov 31 sa delí na tri skupiny.

Každý z predmetov fyzika, chémia, biológia, matematika sa počas celého štúdia na jednej hodine v týždni delí na skupiny. Ak to organizácia vyučovania na danej škole dovoľuje, môžu byť tieto delené hodiny rozvrhnuté aj do dvoch (príp. viacerých) ročníkov. Napr. fyzika má v rámcovom učebnom pláne za celé štúdium 5 hodín týždenne, pričom jednu z nich bude mať delenú. Škola môže určiť, že v prvom ročníku z 33 hodín za rok bude delených 16 hodín, zvyšné delené hodiny budú v druhom ročníku. Záleží na tom, ako si vyučujúci naplánuje aktivity vo vyučovacom procese. Takéto delenie uvedie škola v poznámkach k UP.

Rámcový učebný plán pre gymnáziá s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny – štvorročný vzdelávací program

V RUP pre gymnáziá s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny je stanovený počet povinných a disponibilných hodín spolu 129 (103 povinných hodín a 26 disponibilných hodín). Celkový počet hodín spolu vrátane nepovinných hodín je 152.⁵ Časová dotácia jednotlivých vyučovacích predmetov je stanovená na celý stupeň vzdelávania. Prerozdelenie hodinovej dotácie do ročníkov je v kompetencii školy a je definované v UP v ŠkVP.

K poznámke RUP, bod 6⁶:

Vo vyučovacom predmete informatika sa trieda s maximálnym počtom 30 žiakov delí na dve skupiny, trieda s počtom žiakov 31 sa delí na tri skupiny.

⁴ Poznámka RUP, bod 6: Trieda sa delí na každej hodine v predmetoch prvý cudzí jazyk, druhý cudzí jazyk, informatika, etická výchova, náboženská výchova, náboženstvo, telesná a športová výchova a na hodinách, ktoré majú charakter laboratórnych cvičení, praktických cvičení a projektov. Trieda sa na jednej hodine v týždni v jednom ročníku za celé štúdium delí na skupiny v predmetoch fyzika, chémia, biológia, matematika. Delenie na skupiny je pri minimálnom počte 24 žiakov v triede. V predmete informatika môže byť v skupine najviac 15 žiakov. RUP pre gymnáziá s vyučovacím jazykom slovenským, s. 2.

⁵ RUP pre gymnáziá s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny, s. 1.

⁶ Znenie poznámky v RUP, bod 6: Trieda sa delí na každej hodine v predmetoch prvý cudzí jazyk, druhý cudzí jazyk, slovenský jazyk a slovenská literatúra, informatika, etická výchova, náboženská výchova, náboženstvo, telesná a športová výchova a na hodinách, ktoré majú charakter laboratórnych cvičení, praktických cvičení a projektov. Trieda sa na jednej hodine v týždni v jednom ročníku za celé štúdium delí na skupiny v predmetoch fyzika, chémia, biológia, matematika. Delenie na skupiny je pri minimálnom počte 24 žiakov v triede. V predmete informatika môže byť v skupine najviac 15 žiakov. RUP pre gymnáziá s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny, s. 2.

Každý z predmetov fyzika, chémia, biológia, matematika sa počas celého štúdia na jednej hodine v týždni delí na skupiny. Ak to organizácia vyučovania na danej škole dovoľuje, môžu byť tieto delené hodiny rozvrhnuté aj do dvoch (príp. viacerých) ročníkov. Napr. fyzika má v UP za celé štúdium 5 hodín týždenne, pričom jednu z nich bude mať delenú. Škola môže určiť, že v prvom ročníku z 33 hodín za rok bude delených 16 hodín, zvyšné delené hodiny budú v druhom ročníku. Záleží na tom, ako si vyučujúci naplánuje aktivity vo vyučovacom procese. Takéto delenie uvedie škola v poznámkach k UP.

K poznámke RUP, bod 6 a 11⁷

V školách s vyučovacím jazykom maďarským sa vyučuje povinný vyučovací predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra. Na každej vyučovacej hodine sa trieda delí na skupiny, ak je v triede najmenej 24 žiakov.

1.3 Od rámcového učebného plánu k tvorbe učebného plánu pre 8. ročné gymnáziá

Rámcový učebný plán pre gymnáziá s vyučovacím jazykom slovenským – osemročný vzdelávací program

RUP pre gymnáziá s osemročným vzdelávacím programom s vyučovacím jazykom slovenským stanovuje celkový počet povinných a disponibilných hodín na 243 (202 povinných hodín a 41 disponibilných hodín). Počet hodín spolu vrátane nepovinných hodín je 276⁸. Časová dotácia jednotlivých vyučovacích predmetov je stanovená na celý stupeň vzdelávania. Prerozdelenie hodinovej dotácie do ročníkov je v kompetencii školy a je definované v UP v ŠkVP.

⁷ Znenie poznámky v RUP, bod 11: Povinný vyučovací predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra sa vyučuje v školách s vyučovacím jazykom maďarským. RUP pre gymnáziá s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny, s. 2.

⁸ RUP pre gymnáziá s osemročným štúdiom s vyučovacím jazykom slovenským, s.1.

K poznámke RUP, bod 6⁹:

Vo vyučovacom predmete informatika sa trieda s maximálnym počtom 30 žiakov delí na dve skupiny, trieda s počtom žiakov 31 sa delí na tri skupiny.

Každý z predmetov fyzika, chémia, biológia, matematika sa počas celého štúdia na jednej hodine v týždni delí na skupiny. Ak to organizácia vyučovania na danej škole dovoľuje, môžu byť tieto delené hodiny rozvrhnuté aj do dvoch (príp. viacerých) ročníkov. Napr. fyzika má v UP za celé štúdium 5 hodín týždenne, pričom jednu z nich bude mať delenú. Škola môže určiť, že v prvom ročníku z 33 hodín za rok bude delených 16 hodín, zvyšné delené hodiny budú v druhom ročníku. Záleží na tom, ako si vyučujúci naplánuje aktivity vo vyučovacom procese. Takéto delenie uvedie škola v poznámkach k UP.

Rámcový učebný plán pre gymnáziá s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny – osemročný vzdelávací program

RUP pre gymnáziá s osemročným vzdelávacím programom s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny stanovuje celkový počet povinných a disponibilných hodín na 257 (218 povinných hodín a 39 disponibilných hodín). Počet hodín spolu vrátane nepovinných hodín je 291¹⁰. Časová dotácia jednotlivých vyučovacích predmetov je stanovená na celý stupeň vzdelávania. Prerozdelenie hodinovej dotácie do ročníkov je v kompetencii školy a je definované v UP v ŠkVP.

K poznámke RUP, bod 6¹¹:

Vo vyučovacom predmete informatika sa trieda s maximálnym počtom 30 žiakov delí na dve skupiny, trieda s počtom žiakov 31 sa delí na tri skupiny.

⁹ Poznámka RUP, bod 6: Trieda sa delí na každej hodine v predmetoch prvý cudzí jazyk, druhý cudzí jazyk, informatika, etická výchova, náboženská výchova, náboženstvo, telesná a športová výchova a na hodinách, ktoré majú charakter laboratórnych cvičení, praktických cvičení a projektov. Trieda sa na jednej hodine v týždni v jednom ročníku za celé štúdium delí na skupiny v predmetoch fyzika, chémia, biológia, matematika. Delenie na skupiny je pri minimálnom počte 24 žiakov v triede. V predmete informatika môže byť v skupine najviac 15 žiakov. RUP pre gymnáziá s osemročným štúdiom s vyučovacím jazykom slovenským, s. 2.

¹⁰ RUP pre gymnáziá s osemročným štúdiom s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny, s.1.

¹¹ Poznámka RUP, bod 6: Trieda sa delí na každej hodine v predmetoch prvý cudzí jazyk, druhý cudzí jazyk, slovenský jazyk a slovenská literatúra, informatika, etická výchova, náboženská výchova, náboženstvo, telesná a športová výchova a na hodinách, ktoré majú charakter laboratórnych cvičení, praktických cvičení a projektov. Trieda sa na jednej hodine v týždni v 3. a 4. ročníku delí na skupiny v jednom z predmetov fyzika, chémia, biológia. Trieda sa v 5. až 8. ročníku delí na skupiny na jednej hodine v týždni len v jednom z predmetov fyzika, chémia, biológia a matematika. Delenie na skupiny je pri minimálnom počte 24 žiakov v triede. V predmete informatika môže byť v skupine najviac 15 žiakov. RUP pre gymnáziá s osemročným štúdiom s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny, s. 2.

Každý z predmetov fyzika, chémia, biológia, matematika sa počas celého štúdia na jednej hodine v týždni delí na skupiny. Ak to organizácia vyučovania na danej škole dovoľuje, môžu byť tieto delené hodiny rozvrhnuté aj do dvoch (príp. viacerých) ročníkov. Napr. fyzika má v UP za celé štúdium 5 hodín týždenne, pričom jednu z nich bude mať delenú. Škola môže určiť, že v prvom ročníku z 33 hodín za rok bude delených 16 hodín, zvyšné delené hodiny budú v druhom ročníku. Záleží na tom, ako si vyučujúci naplánuje aktivity vo vyučovacom procese. Takéto delenie uvedie škola v poznámkach k UP.

K poznámke RUP, bod 6 a 12¹²

V školách s vyučovacím jazykom maďarským sa vyučuje povinný vyučovací predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra. Na každej vyučovacej hodine sa trieda delí na skupiny, ak je v triede najmenej 24 žiakov.

1.4 Od rámcového učebného plánu k tvorbe učebného plánu pre 5. ročné gymnáziá

Rámcový učebný plán pre gymnáziá s dvoma vyučovacími jazykmi (bilingválne gymnáziá) stanovuje hodinovú dotáciu pre celý stupeň vzdelávania, t. j. 1. – 5. ročník. Rozdelenie hodinovej dotácie do jednotlivých ročníkov je v kompetencii školy, pričom maximálny počet vyučovacích hodín v týždni nesmie presahovať 36 vyučovacích hodín, čo za celý stupeň vzdelávania predstavuje maximálne 180 vyučovacích hodín vrátane nepovinných predmetov.

Tvorba učebného plánu ŠkVP musí byť v súlade so všetkými požiadavkami, ktoré sú uvedené v príslušnom RUP a ich zakomponovanie musí byť jasné. Druhým vyučovacím jazykom môže byť anglický, nemecký, francúzsky, ruský, španielsky, taliansky jazyk, t. j. jazyky, pre ktoré je vypracovaný Štátny vzdelávací program, úroveň C1 a Katalóg cieľových požiadaviek na vedomosti a zručnosti maturantov, úroveň C1.

¹² Poznámka RUP, bod 12: Povinný vyučovací predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra sa vyučuje v školách s vyučovacím jazykom maďarským. RUP pre gymnáziá s osemročným štúdiom s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny, s. 2.

K poznámkam RUP, body 9,10¹³:

Hodinová dotácia v 1. ročníku je minimálne 8 vyučovacích hodín. Rozdelenie zvyšnej hodinovej dotácie do ročníkov je v kompetencii školy, pričom za celý stupeň vzdelávania je hodinová dotácia minimálne 22 vyučovacích hodín.

Predmety vyučované v druhom vyučovacom jazyku spĺňajú nižšie uvedené kritériá:

- **Minimálne tri vyučovacie predmety sú vyučované v druhom vyučovacom jazyku. Do týchto predmetov patria len nejazykové predmety**, t. j. predmety, ktorých obsahová a výkonová zložka odkazuje na nejazykový základ a druhý vyučovací jazyk je nástrojom nadobúdania kompetencií stanovených pre tento nejazykový predmet.
- Vyučovacie predmety druhý vyučovací jazyk, novovytvorené vyučovacie predmety ako napríklad gramatika druhého vyučovacieho jazyka, konverzácia v druhom vyučovacom jazyku sa do skupiny predmetov vyučovaných v druhom vyučovacom jazyku nezarátavajú, nakoľko sú to jazykové predmety a odkazujú na zvýšenie komunikačných kompetencií v jazyku.
- Zaradenie novovytvoreného vyučovacieho predmetu, ako napríklad literatúra druhého vyučovacieho jazyka, spadá do nejazykových predmetov a zarátava sa do skupiny predmetov vyučovaných v druhom vyučovacom jazyku.
- Zaradenie novovytvoreného vyučovacieho predmetu, ktorý je zameraný na odborný jazyk v určitej oblasti, sa zarátava do skupiny predmetov vyučovaných v druhom vyučovacom jazyku, ako napríklad obchodný jazyk, medzinárodné vzťahy.
- **Každý predmet, ktorý je vyučovaný v druhom vyučovacom jazyku, sa vyučuje minimálne dva roky súvisle.**
- **Hodinová dotácia vyučovacích predmetov, ktoré sú vyučované v druhom vyučovacom jazyku, je minimálne 35 vyučovacích hodín týždenne v 2. – 5. ročníku.** Do tejto týždennej hodinovej dotácie sa môže zarátať i hodinová dotácia vyučovacích predmetov, ktoré majú rovnaké zameranie ako predmety, ktoré sú vyučované v druhom vyučovacom jazyku, napríklad cvičenia alebo seminár z daného nejazykového predmetu – tieto predmety nemusia byť vyučované dva roky súvisle. Všetkých 35 vyučovacích hodín je vyučovaných v druhom vyučovacom jazyku (celé vyučovacie hodiny).

¹³ Poznámka RUP, bod 9: Minimálny počet predmetov vyučovaných v druhom vyučovacom jazyku je 3 vyučovacie predmety, pričom predmet druhý vyučovací jazyk nepatrí do tejto skupiny predmetov, t. j. 3 vyučovacie predmety sú vyučované v druhom vyučovacom jazyku a ďalej samotný druhý vyučovací jazyk.

Poznámka RUP, bod 10: V prvom ročníku je rámcový učebný plán koncipovaný tak, aby obsahoval minimálne 8 vyučovacích hodín v predmete druhý vyučovací jazyk. V ďalších ročníkoch postupuje škola v súlade s rámcovým učebným plánom pre bilingválne štúdium, pričom predmety vyučované v druhom vyučovacom jazyku sa učia v minimálnej týždennej hodinovej dotácii 35 vyučovacích hodín spolu v 2. až 5. ročníku bilingválneho štúdia tak, aby bolo žiakom umožnené dosiahnuť komunikačnú úroveň druhého vyučovacieho jazyka C1. Každý predmet vyučovaný v druhom vyučovacom jazyku sa vyučuje minimálne dva roky súvisle a do tohto obdobia možno započítať aj hodinovú dotáciu zo seminára alebo z cvičení rovnakého zamerania, prípadne predmetu, ktorý súvisí s príslušnou vzdelávacou oblasťou. RUP pre gymnáziá s dvoma vyučovacími jazykmi, s. 2.

K poznámke RUP, bod 5¹⁴:

Vyučuje sa jeden z jazykov: anglický, nemecký, francúzsky, ruský, španielsky, taliansky jazyk. Škola nemusí ponúknuť výučbu všetkých uvedených jazykov. Ako cudzí jazyk sa vyučuje jazyk/y, ktorý/é škola dokáže odborne zabezpečiť.

K poznámke RUP, bod 6¹⁵:

Vo vyučovanom predmete informatika sa trieda s maximálnym počtom 30 žiakov delí na dve skupiny, trieda s počtom žiakov 31 sa delí na tri skupiny.

Každý z predmetov fyzika, chémia, biológia, matematika sa počas celého štúdia na jednej hodine v týždni delí na skupiny. Ak to organizácia vyučovania na danej škole dovoľuje, môžu byť tieto delené hodiny rozvrhnuté aj do dvoch (príp. viacerých) ročníkov. Napr. fyzika má v UP za celé štúdium 5 hodín týždenne, pričom jednu z nich bude mať delenú. Škola môže určiť, že v prvom ročníku z 33 hodín za rok bude delených 16 hodín, zvyšné delené hodiny budú v druhom ročníku. Záleží na tom, ako si vyučujúci naplánuje aktivity vo vyučovanom procese. Takéto delenie uvedie škola v poznámkach k UP.

1.5 Od rámcového učebného plánu k tvorbe učebného plánu pre športové gymnáziá

Rámcový učebný plán pre športové gymnáziá má dve základné časti – rámcový učebný plán pre všeobecno-vzdelávacie predmety a rámcový učebný plán pre športovú prípravu.

V porovnaní s inými gymnáziami majú športové gymnáziá zámerne zníženú hodinovú dotáciu v niektorých predmetoch, aby sa mohli plne profilovať v rámci svojho športového zamerania.

Telesná a športová výchova sa vyučuje v rámci športovej prípravy.

Športová príprava sa realizuje v rozsahu 10 - 24 hodín týždenne v každom ročníku, pričom presný počet hodín určuje príloha 1¹⁶ Počet hodín športovej prípravy týždenne pre jednotlivé športy. Tie športy, ktoré nie sú uvedené v prílohe 1, postupujú podľa kategórie Všeobecná telesná príprava a iné športy.

¹⁴ Poznámka RUP, bod 5: Cudzí jazyk - vyučuje sa jeden z uvedených jazykov: anglický jazyk, nemecký jazyk, francúzsky jazyk, ruský jazyk, španielsky jazyk a taliansky jazyk. RUP pre gymnáziá s dvoma vyučovacími jazykmi, s. 2.

¹⁵ Poznámka RUP, bod 6: Trieda sa delí na každej hodine v predmetoch prvý cudzí jazyk, druhý cudzí jazyk, informatika, etická výchova, náboženská výchova, náboženstvo, telesná a športová výchova a na hodinách, ktoré majú charakter laboratórnych cvičení, praktických cvičení a projektov. Trieda sa na jednej hodine v týždni v jednom ročníku za celé štúdium delí na skupiny v predmetoch fyzika, chémia, biológia, matematika. Delenie na skupiny je pri minimálnom počte 24 žiakov v triede. V predmete informatika môže byť v skupine najviac 15 žiakov. RUP pre gymnáziá s dvoma vyučovacími jazykmi, s. 2.

¹⁶ Počet hodín športovej prípravy týždenne pre jednotlivé športy, Príloha č.1 RUP pre športové gymnáziá.

Časť Odporúčaný počet žiakov na jedného trénera pre jednotlivé športy - Príloha 2¹⁷. Nakoľko ide o odporúčaný počet žiakov, škola si môže navýšiť alebo znížiť počet žiakov pre jednotlivé skupiny, avšak financovanie jednotlivých skupín bude vychádzať z prílohy 2.

Športové gymnázium na zabezpečenie športovej prípravy poskytuje:

- a) Personálne zabezpečenie - tréneri, obslužný personál.
- b) Priestorové podmienky - zabezpečuje alebo prenájma si športoviská a regeneračné zariadenia, skladovacie priestory pre športový materiál.
- c) Materiálne vybavenie - náčinie a náradie potrebné na realizáciu športovej prípravy.

Riaditeľ školy upraví organizáciu vyučovania s prihliadnutím na potreby športovej prípravy. Postupuje pritom v súlade s učebnými plánmi študijných odborov a vyučovacích predmetov a s učebnými plánmi športovej prípravy.

1.6 Učebný plán a profilácia školy

Učebný plán je jedným zo základných dokumentov školy. Vychádza z RUP a tvorí neoddeliteľnú súčasť ŠkVP. UP stanovuje časovú dotáciu pre vyučovacie predmety v jednotlivých ročníkoch s určením celkového týždenného počtu vyučovacích hodín pre príslušný ročník školského vzdelávacieho programu.¹⁸

Tvorba UP školy

Gymnaziá musia využiť pri tvorbe UP:

- všetky povinné hodiny uvedené v RUP,
- všetky disponibilné hodiny uvedené v RUP.

Pomocou UP sa vytvára aj profilácia školy. Školy môžu na profiláciu využiť disponibilné hodiny. Škola sa môže v súvislosti s UP profilovať:

- ako celok, napr. podporením výučby jazykov alebo prírodovedných predmetov, ak posilňuje z voliteľných (disponibilných) hodín tieto predmety,
- vytvorením a zavedením nových vyučovacích predmetov,
- v rámci tried s rôznym zameraním. V tomto prípade škola vytvára viacero učebných plánov,

¹⁷ Odporúčaný počet žiakov na jedného trénera pre jednotlivé športy, Príloha č. 2 RUP pre športové gymnaziá.

¹⁸ Zákon č. 245/2008 Z. z. z 22. mája 2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, s. 11 <http://www.minedu.sk/data/att/8206.pdf>

- formou medzinárodného programu, „ktorý sa uskutočňuje po písomnom súhlase Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky alebo schválený experimentálne overený inovačný program.“¹⁹

Príklad kurikulárneho riadenia podľa Rady Európy²⁰

Zložka	
1) Všeobecné ciele	Aký je cieľ (ciele) ich učenia sa ?
2) Ciele kompetencie	Aké ciele si stanovil učiaci sa /aké ciele mu boli stanovené ?
3) Obsahy	Čo sa majú naučiť ?
4) Postupu a činnosti	Ako sa učia ?
5) Zoskupenia a miesta	Kde a s kým a učia ?
6) Čas	Kedy sa učia ? Koľko času majú na učenie sa ?
7) Materiály a zdroje	Čo používajú na učenie sa ?
8) Úloha učiteľa/učiteľky/učiteľov	Ako učiteľ/učiteľka iniciuje, organizuje a facilituje učenie sa ?
9) Spolupráca	Aká spolupráca je potrebná na podporu učenia sa (najmä v pedagogickom zbore)?
10) Hodnotenie	Ako hodnotiť dosiahnutý pokrok ?

¹⁹ Štátny vzdelávací program pre gymnáziá. ŠPÚ, s. 17-18.

http://www.statpedu.sk/files/documents/inovovany_statny_vzdelavaci_program/gymnazia/statny_vzdel_program_pre_gymnazia.pdf

²⁰ Jean-Claude Beacco, Michael Byram, Marisa Cavalli, Daniel Coste, Mirjam Egli Cuenat, Francis Goullier et Johanna Panthier (Division des Politiques linguistiques) *Guide pour le développement et la mise en œuvre de curriculums pour une éducation plurilingue et interculturelle*, Division des Politiques linguistiques, 2010, www.coe.int/lang/fr.

1.7 Príklady zmeny kvality výkonov vzdelávacích štandardov ŠVP využitím disponibilných hodín

Vyučovacie jazyky:

Existuje niekoľko možností, ako škola môže vyznačiť zmenu kvality výkonu vo svojom ŠkVP vo vyučovacom predmete slovenský jazyk a literatúra:

a) Zmenu kvality výkonu môže slovne opísať, napr.:

Vo vyučovacom predmete slovenský jazyk a literatúra sa zvyšuje v UP v ŠkVP časová dotácia o 2 hodiny.

Tieto vyučovacie hodiny sa použijú na zmenu kvality výkonu

- 1 hodina v jazykovej zložke – oblasť produktívnych komunikačných jazykových činností a stratégií, najmä rozvoj tvorby jazykových prejavov – kompetencia: vyjadrovať sa adekvátne komunikačnej situácii – ústne a písomne.
- 1 hodina v literárnej zložke – oblasť tvorivých kompetencií – interpretovať literárny text.

b) Zmenu kvality výkonu špecifikovať pomocou tabuľky, napr.:

Posilnenie časovej dotácie o 1 vyučovaciu hodinu vo vyučovacom predmete slovenský jazyk a literatúra bude meniť kvalitu výkonu v literárnej zložke predmetu v týchto oblastiach:

I. Technika čítania a verejná prezentácia textu	✓
II. Pamäťové, klasifikačné a aplikačné kompetencie	
III. Analytické a interpretačné kompetencie	✓
IV. Tvorivé kompetencie	✓
V. Informačné zručnosti	

c) Zmenu kvality výkonu charakterizovať doplnením špecifických výkonov k rámcovým výkonom vo výkonovom štandarde, napr.:

Posilnenie časovej dotácie o 1 vyučovaciu hodinu vo vyučovacom predmete slovenský jazyk a literatúra v literárnej zložke zmení kvalitu výkonov v rámci analytických a interpretačných kompetencií – interpretovať literárne dielo, argumentovať výsledkami jeho analýzy a zohľadňovať poznatky z iných informačných zdrojov – tak, že sa k predpísaným výkonom pre danú kompetenciu doplnia špecifické výkony.

Rámcový výkon:

Žiak dokáže pochopiť dielo na základe všestrannej analýzy (kompozičnej, štylistickej, obsahovej, druhovej a žánrovej), identifikovať rovinu deja a rovinu významu a ich vzájomnú spojitosť. Svoj hodnotový systém dokáže konfrontovať s hodnotami a významami obsiahnutými v texte a zaujať k nim kritické alebo sebakritické stanovisko. Vie primerane reagovať na otázky a kritické poznámky z triedy, vyhodnotiť ich a uvažovať o nich z hľadiska diela a aj z hľadiska vlastných čitateľských postojov.

Špecifický výkon:

1. Žiak dokáže uskutočniť všestrannú analýzu poviedky (kompozičnú, štylistickú, obsahovú, druhovú a žánrovú). Svoj hodnotový systém dokáže konfrontovať s hodnotami a významami obsiahnutými v texte a zaujať k nim kritické alebo sebakritické stanovisko.
2. Žiak dokáže uskutočniť všestrannú analýzu novely (kompozičnú, štylistickú, obsahovú, druhovú a žánrovú). Svoj hodnotový systém dokáže konfrontovať s hodnotami a významami obsiahnutými v texte a zaujať k nim kritické alebo sebakritické stanovisko.
3. Žiak dokáže uskutočniť všestrannú analýzu románu (kompozičnú, štylistickú, obsahovú, druhovú a žánrovú). Svoj hodnotový systém dokáže konfrontovať s hodnotami a významami obsiahnutými v texte a zaujať k nim kritické alebo sebakritické stanovisko.

Prírodovedné predmety:

Príklady skvalitnenia výkonu v biológii pre 5. ročník ZŠ

1.
 - ✓ *vybrať vhodnú pomôcku na pozorovanie konkrétnej prírodniny,*
 - ✓ *vybrať a použiť vhodnú pomôcku na pozorovanie konkrétnej prírodniny,*
- 2.ô
 - ✓ *vybrať vhodnú pomôcku na pozorovanie konkrétnej prírodniny,*
 - ✓ *pozorovať prírodniny mikroskopom, lupou,*
 - ✓ *navrhnuť postup pozorovania konkrétnej prírodniny,*
3.
 - ✓ *zostaviť jednoduchý potravinový reťazec pre každé spoločenstvo,*
 - ✓ *zostaviť niekoľko potravinových reťazcov pre každé spoločenstvo,*
 - ✓ *zostaviť zložitejší potravinový reťazec pre každé spoločenstvo,*
4.
 - ✓ *nájsť príklady poškodzovania prírody nevhodnou činnosťou človeka v okolí školy,*
 - ✓ *navrhnuť spôsob redukcie/zamedzenia poškodzovania prírody nevhodnou činnosťou človeka v okolí školy,*

FYZIKA ZŠ -- PREHĽBENIE VÝKONU

1. *odhadnú výslednú teplotu pri výmene tepla medzi horúcou a studenou vodou,*
vypočítajú výslednú teplotu pri výmene tepla medzi horúcou a studenou vodou,

2. *navrhnú experiment na dôkaz priamočiareho šírenia svetla, realizujú experiment na dôkaz priamočiareho šírenia svetla,*
3. *zakreslia elektrický obvod pomocou schematických značiek, zapoja elektrický obvod pomocou schematických značiek.*

Cudzie jazyky:

Ak škola zvýši pôvodnú časovú dotáciu vyučovacieho predmetu zo skupiny cudzích jazykov z rámca disponibilných hodín, dochádza v danom vyučovacom predmete k zmene kvality výkonu. Existuje niekoľko možností, ako škola môže vyznačiť zmenu kvality výkonu vo svojom ŠkVP:

- d) Zmenu kvality výkonu slovne opísať, napr.:

Vo vyučovacom predmete nemecký jazyk sa zvyšuje v UP v ŠkVP časová dotácia o 2 hodiny. Tieto vyučovacie hodiny sa použijú na zmenu kvality výkonu v oblasti produktívnych komunikačných jazykových činností a stratégií, najmä na rozvoj počúvania s porozumením.

- e) Zmenu kvality výkonu špecifikovať pomocou tabuľky, napr.:

Posilnenie časovej dotácie o 1 vyučovaciu hodinu vo vyučovacom predmete francúzsky jazyk bude meniť kvalitu výkonu v týchto oblastiach:

Počúvanie s porozumením	
Čítanie s porozumením	
Písomný prejav	✓
Ústny prejav – dialóg	✓
Ústny prejav – monológ	✓

- f) Zmenu kvality výkonu charakterizovať doplnením špecifických výkonov k rámcovým výkonom vo výkonovom štandarde, napr.:

Posilnenie časovej dotácie o 2 vyučovacie hodiny vo vyučovacom predmete španielsky jazyk zmení kvalitu výkonu v rámci písomného prejavu tak, že sa k predpísaným výkonom pre oblasť písomného prejavu na úrovni B2 doplnia tieto špecifické výkony:

Žiak na konci B2 dokáže:

- zhrnúť široký rozsah faktografických textov a komentovať protichodné stanoviská, ktoré sa v nich nachádzajú,
- písomne zhrnúť postupnosť udalostí v prečítanej knihe,
- napísať listy vyjadrujúce stupne emócie a osvetľujúce osobnú dôležitosť udalostí a skúseností.

Dejepis:

Žiaci napríklad dokážu:

- rozpoznať základné technologické postupy kníhtlače (projekt – Odlejme si vlastnú literu),
- vysvetliť pojmy – matrica, patrica, litera,
- rozlíšiť na príkladoch základné znaky tlačeného a rukopisného textu,
- špecifikovať základné znaky kníhtlače,
- napísať fiktívny list našej triedy J. Gutenbergovi.

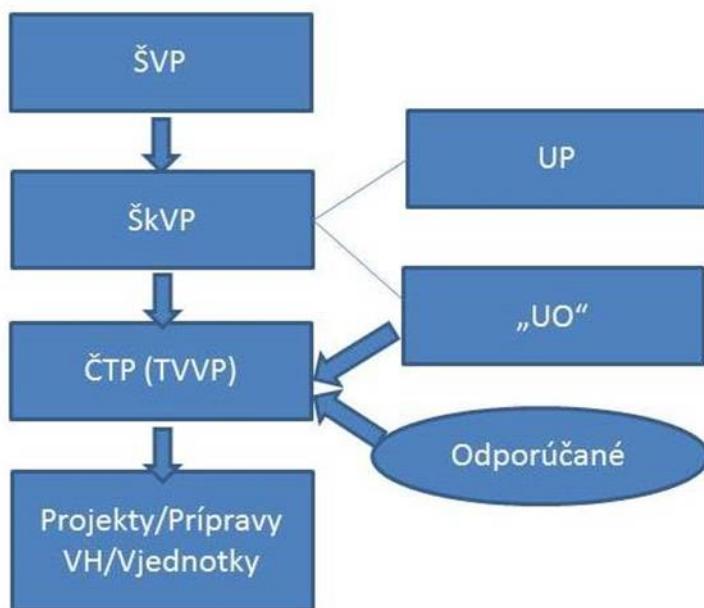
Pracovná verzia

2 Tvorba školského vzdelávacieho programu

Na čo sa zameriavame v tejto kapitole?

- Vysvetlíme základné pojmy vzdelávaci štandard a jeho vzťah k učebným osnovám a problematiku prierezových tém.
- Odpovieme na otázky, pre ktoré vyučovacie predmety je potrebné tvoriť učebné osnovy a aká by mala byť ich štruktúra.
- Osobitne sa zameriame na tvorbu pedagogickej dokumentácie k vyučovaciemu predmetu.
- V poslednej podkapitole venujeme pozornosť aj samotným princípom tvorby školského vzdelávacieho programu.

Systém prechodu od ŠVP k vyučovacej hodine:

2.1 Od výkonového a obsahového štandardu k učebným osnovám, základné princípy a východiská

Proces inovácie priniesol z legislatívneho i odborného hľadiska zmenu vo vzťahu medzi výkonovým a obsahovým štandardom a učebnými osnovami. Platné vzdelávacie štandardy pre príslušné vyučovacie predmety plnia funkciu učebných osnov ŠkVP povinných vyučovacích predmetov, ktorých časová dotácia sa ponechá v učebnom pláne bez zvýšenia minimálnej hodinovej dotácie vyučovacieho predmetu z RUP. V rámci osobného plánovania výučby môže učiteľ vzdelávací štandard viac špecifikovať, konkretizovať a rozvíjať napríklad jeho výkonové požiadavky, tvorivo modifikovať vymedzený učebný obsah, doplniť svoje učebné metódy, ktoré vedú k tvorbe rôznorodých učebných situácií. Preto naším perspektívnym cieľom je, aby vzdelávacie štandardy a učebné osnovy ŠkVP vytvárali komplementárny – navzájom sa dopĺňajúci vzťah. **V takomto zmysle sa učebné osnovy ŠkVP vypracúvajú len k novovytvoreným vyučovacím predmetom z disponibilných hodín alebo vyučovacím predmetom RUP, ktorým sa zvýšila minimálna hodinová dotácia v UP školy.** V tomto prípade sa uvádzajú len modifikované výkony vzdelávacieho štandardu príslušného predmetu alebo sa pomenuje stupeň modifikácie kvality tohto výkonu formou a rozsahom, ktorú si škola sama zvolí.

Možná štruktúru učebných osnov ŠkVP

Učebné osnovy každého nového vyučovacieho predmetu alebo rozšíreného vyučovacieho predmetu RUP by mali byť štruktúrované a mali by brať do úvahy postupné pochopenie a nárast kognitívnych kapacít žiakov. **V tomto zmysle učebné osnovy ŠkVP, podobne ako vzdelávací štandard so svojou výkonovou i obsahovou časťou, majú predstavovať stratégiu, usporiadaný postup, ktorým niečo realizujeme, aby sme dosiahli svoje vytýčené učebné ciele,** ktoré sa majú dotýkať rozvoju schopností žiakov vykonávať isté činnosti, niečo realizovať, preskúmať, premyslieť, posúdiť, rozobrať alebo vytvoriť, ale rovnako tak niečo zniesť, či chcieť odmietnuť, a veľa ďalších spôsobilostí či postojov. Tieto skutočné schopnosti žiakov, nielen tie školské, ako počúvať, vymenovať, zreprodukovať, sú zložitejšie – skladajú sa zo spôsobilostí, postojov a patria k nim prirodzene aj vedomosti. Práve tejto zložitejšej pripravenosti človeka k tomu, aby mohol niečo vykonávať, sa **hovorí kompetencia.** Výkony ako cieľová kategória tvoria vstup do možnej štruktúry učebných osnov ŠkVP.

Učebné osnovy ŠkVP môžu mať napr. nižšie uvedenú štruktúru:

Učebné osnovy ŠkVP môžu mať napr. štruktúru vzdelávacích štandardov:

1) Vzdelávacie ciele novovytvoreného vyučovacieho predmetu

Majú tvoriť konkretizovanú štruktúru cieľov pre daný predmet, uvedená štruktúra má brať na zreteľ štyri všeobecnejšie programové ciele, ktoré sú uvedené v štátnom vzdelávacom programe.

2) Vymedzenie výkonu

Jednotlivé výkony nemajú pokrývať celú šírku vyučovacieho predmetu, skôr majú vyjadrovať jeho kľúčové myšlienky. Preto sa neviažu na každý vymedzený učebný obsahový prvok. Musia byť však kognitívne odstupňované.

3) **Vymedzenie učebného obsahu**

Z hľadiska vnútornej štruktúry učebného obsahu majú v jeho vymedzovaní dominovať pojmy, ktoré sa považujú za základné v rámci daného vyučovacieho predmetu.

Pracovná verzia

2.2 Tvorba pedagogickej dokumentácie k vyučovaciemu predmetu

Pri tvorbe školského vzdelávacieho programu sa škola rozhoduje, na ktoré predmety bude klásť dôraz, prípadne aké nové predmety zaradi v súlade so svojou víziou a zameraním. Podľa tohto rozhodnutia je potrebné postupovať aj pri tvorbe pedagogickej dokumentácie jednotlivých vyučovacích predmetov. Môžu nastať tri prípady:

1. škola ponechá vyučovací predmet bez zásahov tak, ako je zadefinovaný v ŠVP,
2. škola zvýši časovú dotáciu vyučovacieho predmetu a upraví kvalitu výkonu,
3. škola vytvorí nový vyučovací predmet a vytvorí UO ŠkVP.

Ak škola **ponechá vyučovací predmet bez zásahov**, postupuje v súlade so vzdelávacím štandardom predmetu, ktorý je uvedený v ŠVP. Nezvyšuje jeho hodinovú dotáciu a nerozširuje ani obsahové ani výkonové štandardy. V tomto prípade NIE JE POTREBNÉ vytvoriť učebné osnovy daného predmetu, napíše sa veta: *Učebné osnovy sú totožné so vzdelávacím štandardom ŠVP pre príslušný predmet.*

Ak škola **zvyšuje časovú dotáciu vyučovacieho predmetu**, ale nerozširuje vzdelávacie štandardy daného predmetu, postupuje v súlade so vzdelávacím štandardom daného predmetu ŠVP, vid' príklady str.14-17. Vtedy je potrebné v časti učebné osnovy ŠkVP daného predmetu uviesť dôvody, prečo bola zvýšená hodinová dotácia daného predmetu pričom sa odkáže na ŠVP napr. sa uvedie veta:

- *Učebné osnovy sú totožné so vzdelávacím štandardom ŠVP pre príslušný predmet. Hodinová dotácia bola navýšená z dôvodu ... (napísať dôvod). Kvalita výkonu sa mení tým, že sa vytvorí väčší priestor na jeho utvrdenie, resp. škola uvedie akým spôsobom mení kvalitu.*
- *Učebné osnovy sú totožné so vzdelávacím štandardom ŠVP pre príslušný predmet a doplniť len tie výkony vzdelávacieho štandardu, ktoré menia svoju kvalitu.*

Pre všetky tri vyššie uvedené možnosti platí, že ak škola nemá zostavené tematické výchovnovzdelávacie plány resp. časovo tematické plány, je potrebné uviesť zaradenie a poradie tematických celkov do jednotlivých ročníkov. Pre jazyky je možné uvádzať kompetencie, prípadne úroveň, ktorú má žiak dosiahnuť.

Ak chce škola naplňať vzdelávací štandard (obsahový a/alebo výkonový) nad rámec vzdelávacích štandardov ŠVP, zaradi do svojho ŠkVP **nový vyučovací predmet**. Tento nazve v súlade s jeho zameraním. Vytvorí učebné osnovy tohto predmetu napr. ďalšie vid' príklady **str.:** charakteristika predmetu, ciele predmetu, vzdelávací štandard (výkonový a obsahový, podľa vzoru ŠVP) v časovej postupnosti tematických celkov.

2.3 Prierezové témy ako kroskurikulárna súčasť pedagogickej dokumentácie jednotlivých vyučovacích predmetov učebného plánu školy

Päť prierezových tém, ktoré vymedzuje štátny vzdelávací program, môžeme definovať ako významný prostriedok k prekonávaniu izolovanosti výučby jednotlivých učebných predmetov, ktoré tvoria príslušnú vzdelávaciu oblasť. Prierezové témy sú výrazom komplexnejšieho prístupu k realizácii učebného obsahu, vrátane mnohostrannejších možností jeho prepájania.

Prierezové témy²¹ sa môžu realizovať ako:

- integrálna súčasť učebného obsahu predmetov,
- formou projektov, seminárov, vyučovacích blokov, kurzov,
- samostatného (voliteľného) predmetu.

Tieto uvedené formy sa môžu ľubovoľne kombinovať. Škola v svojom ŠkVP uvádza konkrétne plány (formy) realizácie prierezových tém.

Možné postupy aplikácie prierezových tém vo výučbe

Možné postupy sa dotýkajú realizácie medzipredmetových vzťahov, kooperácie učebných predmetov, integrácie obsahu tematických celkov do príslušného učebného predmetu, zavedenia samostatného predmetu, projektu alebo kombinácie týchto uvedených foriem:

- Učiteľ môže upozorňovať žiakov na väzby k iným predmetom, napríklad prostredníctvom aktívneho využitia znalostí a spôsobilostí z iných učebných predmetov, napríklad:

„Prečo nemecká armáda použila ako bojovú zbraň chlórový plyn? Pomôžte si chémiou a zistíte, akú hmotnosť má chlór.

Peter povedal spolužiakovi Tomášovi, že si dnes prežil svoju Canossu. Vypátrajte, čo tým v skutočnosti Peter povedal.. Porozprávajte sa na hodine slohu, v akých situáciách môžeme v súčasnosti využívať rôzne príslovia, ustálené spojenia z dávnej minulosti?

Na základe Deklarácie ľudských a občianskych práv sa pokús napísať Deklaráciu práv žiaka 7. ročníka vo vzťahu k spolužiakom, učiteľom, rodičom, škole a štátu. Predstavte si,

²¹ Ak prierezové témy napĺňané v rámci vyučovania konkrétnych predmetov, nie je potrebné ich osobitne zaznamenávať v triednej knihe.

*že ste na začiatku roku 1789 dopisovateľom novín vo Francúzsku. Napíšte desaťriadkový článok o situácii v krajine.*²²

- Učítelia spolupracujú na vymedzovaní tesnejších väzieb medzi jednotlivými predmetmi.
- Učítelia usporadúvajú učebný obsah tak, aby sa daná tematika preberala paralelne v ďalšom predmete či v predmetoch, napríklad:

Tematický celok Dejiny ľudských a občianskych práv v predmetoch dejepis a občianska náuka. V tomto zmysle môžu učítelia spoločne spracúvať danú tému.

- Učítelia integrujú do vzdelávacieho predmetu tematický celok, ktorý by umožnil prehĺbiť jeho interpretáciu. Tomuto postupu môže napomôcť didaktická zásada, ktorá sa uplatňuje vo výučbe všetkých predmetov vo Veľkej Británii: „*In breadth and to depth (do šírky a do hĺbky)*.“ Teda ide o výraznejšiu kombináciu nášho tradičného poskytovania širokého prehľadu v jednotlivých predmetoch s exemplárnym tematickým celkom, v ktorom sa istý fenomén preberá do hĺbky, napríklad:

Tematický celok vo výučbe dejepisu Humanizmus a renesancia predstavuje učebný obsah do šírky a učiteľom vytvorený tematický celok (prípadne projekt) Johann Gutenberg alebo na počiatku mediálneho sveta? predstavuje učivo do hĺbky, v ktorom sa objavujú učebné prvky viacerých učebných predmetov z rôznych vzdelávacích oblastí.

Podobne napríklad v biológii tematický celok Spoločenstvo lesa predstavuje učivo do šírky a učiteľom vytvorená téma Strom ako umelecký objekt predstavuje učivo do hĺbky.

- Učítelia realizujú tímovú výučbu, v ktorej dvaja učítelia spoločne vyučujú jednu tému
- Prepájať vyučovacie hodiny rôznych predmetov a spracovávať ich spoločné učebné ciele
- Používať metódy, ktoré sa zameriavajú na rozvoj kľúčových kompetencií, ktoré môžu žiaci uplatňovať vo viacerých predmetoch, napríklad exploratívne, skúmateľské metódy, ktoré prepájajú spoločenskovedné predmety s prírodovednými (práca s textom ako pokus a experiment)
- Rovnako tak využívať metódy „hrania sociálnej roly, tvorivého modelovania (simulácie) poučných problémových vážnych i zábavných situácií, osôb v určitej pozícii alebo role žiaka, občana, historickej osobnosti – aby sa žiakom poskytli spoločné príležitosti k modelovému čerpaniu sociálnych skúseností, objasneniu osobného prežívania, rozvoja

²² KOVÁČ, Dušan – KRATOCHVÍL, Viliam et al. 2012. *Pátrame po minulosti. Dejepis 9* Bratislava : Orbis Pictus Istropolitana, s. 13. HLAVA, Bohuslav – KRATOCHVÍL, Viliam. 2007. *Pohrajme sa s históriou. Pracovný zošit*. Bratislava : Orbis Pictus Istropolitana, s. 9.

empatie, sociálneho cítenia, zmýšľania a konania a k utváraniu iných sociálnych schopností prekonávať spory, porozumieť si, dohodnúť sa, pomáhať si a spolunažívať.“²³ Realizovať postupy integrovanej tematickej výučby v prepojení s projektovou výučbou postavenou na projekte a projektovej metóde. Obidva typy výučby spája obsahová integrácia, „syntéza učiva, vytváranie tesných väzieb medzi jednotlivými učebnými predmetmi.

2.4 Povinné súčasti školského vzdelávacieho programu, základné princípy a východiská

Školský vzdelávací program si musí vytvoriť každá škola. Je to jej základný dokument, podľa ktorého uskutočňuje svoju výchovu a vzdelávanie. Dôležitou podmienkou pri jeho tvorbe je to, že musí rešpektovať príslušný ŠVP, t. j. rámcové učebné plány (časovú dotáciu povinných a voliteľných hodín a poznámky), povinné vyučovacie predmety a ich vzdelávacie štandardy, prierezové témy, podmienky na vzdelávanie žiakov so ŠVVP.

Do ŠkVP nie je potrebné ŠVP kopírovať, v prípadoch, keď sa škola odvoláva na príslušnú časť ŠVP, stačí uviesť len odkaz.

Ako príklad uvádzame možnosti aplikácie vzdelávacích štandardov ŠVP do ŠkVP.

V prípade že škola:

- **nezvyšuje minimálnu hodinovú dotáciu vyučovacích predmetov RUP** nevytvára učebné osnovy ŠkVP v daných predmetoch. Škola iba uvedie, že postupuje podľa platných vzdelávacích štandardov príslušných predmetov.
- **zvyšuje z rámca disponibilných hodín minimálnu hodinovú dotáciu vzdelávacích predmetov RUP** v časti učebné osnovy ŠkVP zaznamenáva škola iba zmenené výkony a ich dopad na profiláciu žiaka príslušnej triedy/stupňa/školy.
- **využije disponibilné hodiny na delenie vyučovacieho predmetu RUP** –škola nemusí vypracovať učebné osnovy ŠkVP k týmto deleným hodinám v prípade, že nechce meniť kvalitu výkonov vzdelávacích štandardov ŠVP.

²³ Š. ŠVEC, Štefan. 1995 *Základné pojmy v pedagogike a andragogike*. Bratislava, Iris, s. 227. Ďalej J. Valenta označuje hranie rolí ako výchovnú a vzdelávaciu metódu, ktorá vedie k rozvoju esteticko-výchovných, osobnostných a sociálne rozvojových a vecných vzdelávacích cieľov na základe zväčša improvizovaného rozohrávania a následnej reflexii fiktívnej situácie (väčšinou dramatickej) s výchovno hodnotným obsahom. Táto situácia sa uskutočňuje prostredníctvom hry hráčov (aktérov, hercov) zastupujúcich svojim správaním a konaním viac či menej fiktívne objekty (predovšetkým osoby, ale aj iné bytosti a javy vrátane možnosti hrať v rôznej miere autenticity samého seba. K tomu pozri: VALENTA, Jan. 2008 *Metódy a techniky dramatické výchovy*. Praha, Grada Publishing, s. 52-59.

- **vytvorí/zaradí nový vyučovací predmet** – škola je povinná vypracovať učebné osnovy ŠkVP, ktoré by mali zahŕňať informácie o charakteristike, cieľoch, výchovnovzdelávacích stratégiách, obsahu, kompetenciách, organizácii, podmienkach a rozsahu vyučovania jednotlivých novovytvorených predmetov alebo kurzov podľa učebného plánu vo všetkých ročníkoch ako aj podmienky ich hodnotenia a klasifikácie.

Formu a rozsah učebných osnov ŠkVP platná legislatíva nestanovuje, je v kompetencii školy zvoliť primeraný rozsah a formu vzhľadom na svoju profiláciu a vzdelávací zámer.

V ŠkVP škola uvádza svoju víziu, ciele, zameranie a konkretizuje svoj obsah vzdelávania. V prípade, že škola má triedy s rôznym zameraním, môže mať aj viacero školských učebných plánov.

Školským vzdelávacím programom môže byť aj medzinárodný program, ktorý sa realizuje po písomnom súhlase MŠVVaŠ SR alebo schválený experimentálne overený inovačný program.

Optimálne je, ak sa na tvorbe ŠkVP podieľajú (aj keď rôznym dielom) **všetci pedagogickí zamestnanci školy**. Avšak je na rozhodnutí vedenia školy, ako zostaví pracovnú skupinu na jeho tvorbu a ako v nej rozdelí úlohy. Za vytvorený školský vzdelávací program zodpovedá a vydáva ho riaditeľ školy po prerokovaní v pedagogickej rade školy a rade školy. ŠkVP musí byť zverejnený na verejne prístupnom mieste (napr. v škole, na webovej stránke školy).

Platná legislatíva („Školský zákon“) stanovuje, čo má byť v ŠkVP uvedené.

Škola môže uviesť v svojom ŠkVP aj ďalšie /informácie podľa (svojich) potrieb, napr. projekty, do ktorých je zapojená, formy realizácie prierezových tém, a pod.

Pri stanovovaní a zabezpečovaní adekvátnych podmienok pre žiakov so ŠVVP – integrovaných v bežnej triede/škole škola spolupracuje s odborníkmi, centrami výchovného poradenstva a prevencie (napr. CPPPaP, CŠPP) a internými odbornými zamestnancami, ktorí participujú pri príprave individuálnych výchovno-vzdelávacích programov pre konkrétnych žiakov a pri plánovaní saturácie ďalších potrieb žiaka/čky alebo skupiny žiakov (napr. možnosti kompenzovania nepodnetného rodinného prostredia, podpora pre žiaka/žiačku s nadpriemerným nadaním...).

Detailnejšie informácie o podmienkach pre vzdelávanie žiakov so ŠVVP sa nachádzajú v ŠVP v kapitole pod názvom „Osobitosti a podmienky na výchovu a vzdelávanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami“. Všetky detaily k vzdelávaniu žiakov so zdravotným znevýhodnením sa nachádzajú vo vzdelávacích programoch zameraných na konkrétne zdravotné znevýhodnenie.

Materiálno-technické a priestorové podmienky/zabezpečenie škôl

Zoznam so základným priestorovým vybavením školy a vybavením povinných učebných priestorov triedy, telocvične a multimedialnej učebne je uvedený v ŠVP.

Športové gymnáziá s ohľadom na požiadavky materiálno-technického vybavenia môžu využívať pre potreby športovej prípravy vlastné športoviská alebo si športoviská prenajímajú. Musia mať zabezpečené aj priestory na regeneráciu, skladovacie priestory pre športový materiál a samotné náčinie a náradie, ktoré je potrebné na realizáciu športovej prípravy. Materiálne vybavenie športových gymnázií sa líši v závislosti od športov, na ktoré sa zameriava športová príprava.

Pracovná verzia

3 Tvorba tematických výchovno-vzdelávacích/časovo-tematických plánov

Na čo sa zameriavame v tejto kapitole?

- Vysvetlíme spôsob, ako pristúpiť k vypracovaniu tematických výchovno-vzdelávacích plánov (TVVP) resp. časovo-tematických plánov (ČTP).
- Uvedieme základné princípy a východiská tvorby TVVP/ČTP.
- Poukážeme na to, aké otázky si treba zodpovedať pred jeho zostavením, čo môže obsahovať a akú zvoliť štruktúru. Prinášame aj návrhy modelov TVVP/ČTP, ktoré môžu učiteľom slúžiť ako inšpirácia pri zostavovaní ich vlastného TVVP/ČTP.

3.1 Základné princípy a východiská

Tematický výchovno-vzdelávací plán (ďalej TVVP) resp. časovo-tematický plán (ďalej ČTP) **podľa školského zákona nie je povinnou pedagogickou dokumentáciou školy**. Rozhodnutie, či škola bude mať jednotlivé TVVP/ČTP, je v kompetencii riaditeľa školy, resp. dohody pedagogického zboru. Vzhľadom na to, že škola nemusí vytvárať učebné osnovy jednotlivých vyučovacích predmetov, odporúčame zostavovať TVVP/ČTP.

TVVP/ČTP predstavuje opis obsahu učiva rozčleneného v rámci školského roku podľa jednotlivých ročníkov a predmetov. Okrem orientačného časového rozvrhu zahŕňa začlenenie tematických celkov a tém do jednotlivých vyučovacích hodín. Do TVVP/ČTP je možné doplniť vzdelávacie štandardy a v rámci nich obsahový a výkonový štandard, kľúčové kompetencie, prierezové témy, ako aj medzipredmetové vzťahy, ďalej metódy a formy vyučovania, ako aj spôsob hodnotenia.

TVVP je pedagogickým dokumentom učiteľa, je jeho individuálnou učebnou osnovou zachytávajúcou učivo jedného ročníka, časovo rozvrhnutou do týždňov pre konkrétnu triedu, resp. ročník na jeden školský rok.

3.2 TVVP/ČTP – základný prvok kurikulárneho plánovania učiteľa

Pri tvorbe TVVP/ČTP treba vychádzať z charakteristík jednotlivých častí školského vzdelávacieho programu. Konkrétnym východiskom pre tvorbu TVVP/ČTP sú vzdelávacie štandardy, resp. učebné osnovy ŠkVP a učebný plán školy. Pre TVVP/ČTP je nevyhnutné poznať koncepciu výučby v škole, jej organizáciu (formy vyučovania, požiadavky na bezpečnosť a hygienu pri práci).

Pred tvorbou plánu je dobré si ujasniť/si treba odpovedať na viacero otázok:

1. Aký je stav plnenia TVVP/ČTP z predchádzajúceho školského roku?
2. Čo je nové v aktuálnych Pedagogicko-organizačných pokynoch, týkajú sa prípadné zmeny aj môjho predmetu?
3. Sú vzdelávacie štandardy v mojom predmete inovované?
4. Aká bude organizácia nového školského roka?
5. Aké sú učebné predpoklady a výsledky žiakov v triede (triedach), pre ktoré budem tvoriť TVVP/ČTP?
6. Koľko a aké mimovyučovacie aktivity plánujem v danej triede (triedach) realizovať?²⁴

Ak sa škola rozhodne, že TVVP/ČTP zostaví, robí tak konkrétny učiteľ pre konkrétnu triedu / ročník, v ktorej plánuje rozvrhnutie výučby na jeden rok podľa aktuálnych podmienok. Po zodpovedaní vyššie uvedených otázok sa pristúpi k samotnej tvorbe TVVP/ČTP. Plán sa začína základnými informáciami: názov učebného predmetu (podľa ŠVP, resp. ŠkVP), školský rok, ročník (resp. trieda), pre ktorý je určený, časová dotácia na daný školský rok (podľa ŠkVP).

3.3 Návrhy modelov TVVP/ČTP pre učiteľa

TVVP môžu mať rôznu formu. Vzhľadom na to, že TVVP je pre potreby konkrétneho učiteľa a riadenie vyučovacieho procesu, nemusia mať TVVP na danej škole jednotnú štruktúru. Uvádzame niekoľko návrhov štruktúry TVVP, ktoré však nie sú záväzné. Učiteľ si môže navrhnúť vlastnú, jemu vyhovujúcu štruktúru. Návrhy štruktúry TVVP/ČTP nájdete v prílohe.

²⁴ Fryková, 2012, s. 12

4 Od školského vzdelávacieho programu ku kurikulárnemu riadeniu na úrovni školy

Na čo sa zameriavame v tejto kapitole?

- *Synteticky a jednoducho opíšeme proces hodnotenia na úrovni školy a poukážeme na modely a faktory, ktoré umožnia škole vytvoriť kvalitný nástroj na získavanie spätnej väzby o kvalite vzdelávacieho procesu v rámci hodnotenia školského kurikula. Nejde v žiadnom prípade o výpočet povinných krokov hodnotenia, resp. klasifikácie žiakov, ktoré dostatočne popisuje súčasne platná legislatíva a kurikulárna dokumentácia vytvorená za týmto účelom.*
- *Opisujeme procesy a faktory rôznych typov hodnotenia na úrovni školy a odporučíme dostupné zdroje pre ďalšiu reflexiu a kurikulárne plánovanie v tejto oblasti.*

4.1 Nástroje kurikulárneho riadenia na úrovni školy

Základný kurikulárny dokument na úrovni školy školský vzdelávací program (ďalej len „ŠkVP“) uvádza spôsob a obdobie, v ktorom má hodnotenie prebehnúť. Táto fáza má za cieľ zistiť, či proces vzdelávania ako celok dosahuje ciele stanovené vzdelávacím projektom v súlade s centrálnym kurikulom štátnym vzdelávacím programom (ďalej len „ŠVP“) a platnou legislatívou. Takéto hodnotenie procesu vzdelávania a dosahovania vzdelávacích výsledkov na úrovni školy má za úlohu hodnotiť okrem iného výsledný profil učiaceho sa a najmä realnosť jeho nastavenia (teda schopnosť aspoň väčšiny žiakov dosiahnuť stanovené ciele v rámci príslušnej hodinovej dotácie), ich vplyv na vzdelávacie a učebné postupy, ako aj vhodnosť vyučovacieho procesu, v rámci ktorého sa majú dostaviť stanovené ciele. Ide nepochybne o zložitú, ale potrebnú úlohu, keďže s ňou súvisí i nevyhnutnosť stanovenia ukazovateľov a realizácia príslušných opatrení. Hodnotenie takto definované si vyžaduje patričnú pozornosť a často veľkú angažovanosť.

Požadované informácie v oblasti hodnotenia, ktoré škola potrebuje pre kvalitné naplnenie kurikulárneho riadenia na jej úrovni sa týkajú najmä:

- výkonu učiacich sa,
- ich postojov,
- ich predstáv o aktéroch vzdelávania a o kurikule.

Je možné ich čerpať:

- z priamych pozorovaní (v triede),
- z analýz školských kurikulárnych dokumentov (učebných plánov, textov definujúcich ciele školy, z triednych kníh a pod.).

Okrem iného je tiež dôležité charakterizovať aj predstavy aktérov (žiakov, učiteľov, rodičov a pod.) zaangažovaných do hodnotenia (názory, pocity, kritické postoje a návrhy na zmeny a pod.).

Každé ŠkVP uvádza údaje o znalostiach a zručnostiach hodnotených v procese vzdelávania. Väčšina z nich sa hodnotí prostredníctvom verbalizácie, a preto si hodnotenie vyžaduje ovládanie diskurzu každého predmetu.

ŠkVP by malo presne uvádzať spôsoby hodnotenia (normatívne/sumatívne). Jednoznačne odlišiť hodnotenia, na základe ktorých sú učiacemu sa udeľované certifikáty napr. maturitná skúška, jazykový certifikát a pod., ktoré poskytujú záruku homogénosti a transparentnosti a sú škole ponúkané verejnými, poloverejnými, či súkromnými mimoškolskými inštitúciami.

Okrem spoločenských požiadaviek očakávaných od učiaceho sa, učiteľ neustále pravidelne hodnotí vývoj znalostí a zručností žiaka s cieľom usmerňovať ho. Táto hodnotiacia fáza môže byť menej presná a kalibrovaná, ale jej vyváženosť musí byť zachovaná (formatívne hodnotenie).

4.2 Účinná diagnostika – od hodnotenia ku klasifikácii žiakov

Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že závery hodnotenia by mali byť formulované nanajvýš opatrne. V nich sa totiž usilujeme charakterizovať transverzálne metakognitívne kompetencie prostredníctvom ich rôznych prejavov a ktorých presná povaha nie je stanovená. Preto je dôležité v kurikulárnom plánovaní, v ktoromkoľvek jeho časovom úseku presne a jednoznačne popísať cieľ hodnotenia a kritéria a indikátory, na základe, ktorých sa vybraná forma hodnotenia uskutoční. Napríklad na hodinách cudzieho jazyka je možné hodnotiť interkultúrne kompetencie ako napríklad schopnosť interpretovať neznáme spoločenské udalosti, zatiaľ čo hodnotenie postojov je z deontologického hľadiska pochybné, keďže presahuje rámec vedeckého výskumu či experimentovania. Dostane napríklad „netolerantný“ učiaci sa „zlú“ známku? Hodnotenie kompetencií resp. výkonov má byť teda primárne formatívne, čím však nevyklúčujeme i sumatívne hodnotenie.

Certifikačné inštitúcie pôsobiace v oblasti formálneho vzdelávania, sa zatiaľ nehrnú do postupov, ktoré by si vyžadovali definovanie „hodnotiteľnosti“, a do postupov, po ktorých je dopyt spoločnosti zatiaľ nízky. V tejto oblasti zohráva rolu proximita, hodnotí sa skôr na úrovni skupiny, triedy resp. školy. Tzv. proximitné hodnotenie sa môže opierať o:

- samohodnotenie tak, ako to pre plurilingválne kompetencie navrhuje *Európske portfólio jazykov* a pre interkultúrny rozmer *Autobiografia interkultúrnych stretnutí*,

- cvičenia alebo skúšky v rámci výučby konkrétneho vyučovacieho predmetu, ktoré však umožňujú zvýrazniť transverzálne kompetencie prostredníctvom mediačných vzdelávacích aktivít, či využívať zdroje z iných oblastí, ktoré žiak nadobudol mimo školy,
- testy/testové úlohy/skúšky rovnakej povahy z rôznych vzdelávacích oblastí, resp. spoločné pre určitú skupinu predmetov (hodnotiace rovnaké kompetencie na základe rovnakých kritérií) s následným „kolektívnym“ posúdením výsledkov, na ktorom sa zúčastňujú učitelia rôznych predmetov. Takéto hodnotenie môže byť zamerané na používanie stratégií vo všeobecných komunikatívnych kompetenciách (napríklad porozumenie písanému textu) alebo na metalingvistické stratégie (schopnosť na základe kontextu interpretovať neznáme lexikálne jednotky, nachádzať pravidelnosti pozorovaním ucelených korpusov), niektoré ohraničené spoločné prvky, ako napríklad písomné či ústne vyjadrenie diskurzívnych/kognitívnych operácií (napríklad schopnosť definovať, kvantifikovať, porovnávať...), ktoré sú spoločné pre všetky diskurzívne žánre vo všetkých predmetoch.

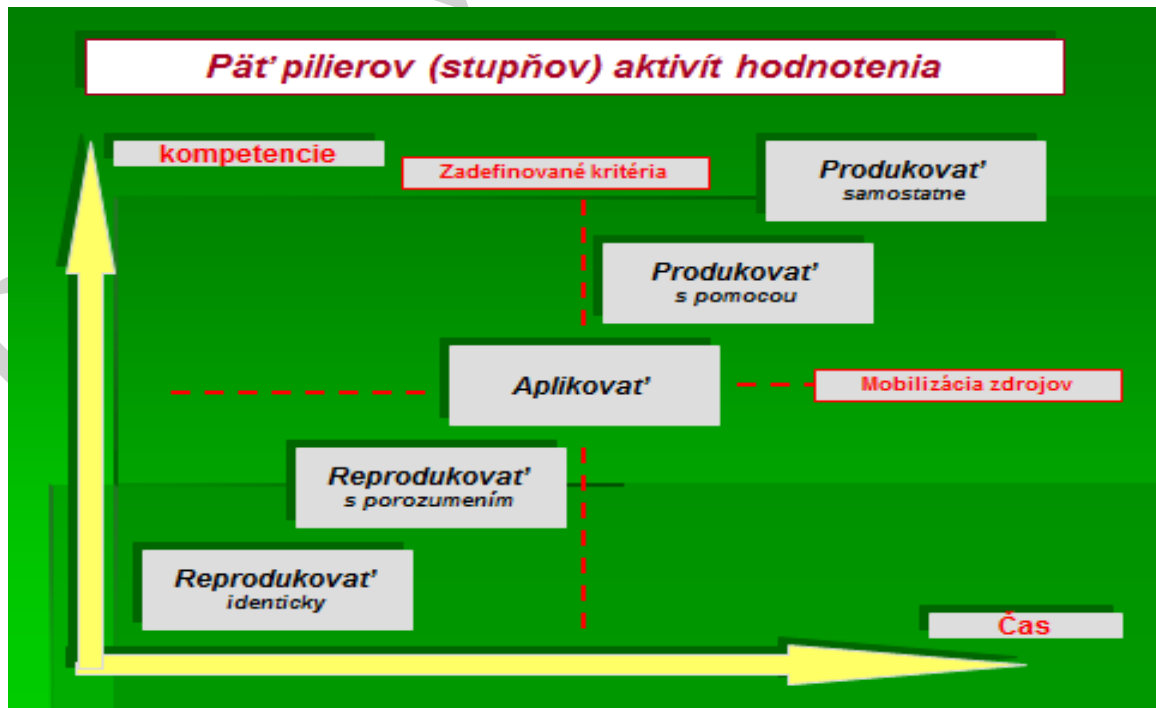
Realizácia sumatívneho alebo certifikovaného hodnotenia si vyžaduje, aby sa učitelia rôznych predmetov spoločne školili na rôzne formy hodnotenia, aby mali spoločnú kultúru hodnotenia, čo je mimochodom pravidlom pre evaluátorov v klasickom sumatívnom hodnotení. Sumatívne hodnotenie má najčastejšie podobu skúšok z jednotlivých predmetov vykonávaných paralelne hodnotením kompetencií (v ústnej interaktívnej forme) pluridisciplinárnou komisiou alebo tiež transverzálnymi testami/skúškami spomenutými vyššie. Netreba zabúdať, že sa hodnotia širokospektrálne kompetencie, ktoré nesmieme zredukovať na súčet ich častí

K problematike sebahodnotenia bolo vypracovaných niekoľko nástrojov pričom ďaleko najrozšírenejším je portfólio žiaka, pričom najznámejší typ portfólia Európske jazykové portfólio. Portfólio je štruktúrovaná zbierka dokumentov, doplnená súborom osobných prác žiaka, ktorú si počas svojho štúdia neustále rozširuje a aktualizuje. Jeho vlastník môže pomocou neho dokumentovať svoje zručnosti a vedomosti z jedného, či viacerých jazykov i svoje jazykové kompetencie. Tak isto môže na základe portfólia prezentovať proces vlastného učenia sa jazykov i interkultúrne skúsenosti, ktoré počas neho získal. Veľký význam nadobúda portfólio práve v období zvýšenej mobility v rámci európskeho priestoru, pretože napomáha porovnávať jednotlivé úrovne dosiahnutých kompetencií. Portfólio má funkciu informačnú. Poskytuje informácie o majiteľovi portfólia, o tom, aké sú jeho skúsenosti s jazykmi a taktiež konkrétne ukazuje, aké sú jeho výkony v jednotlivých predmetoch resp. jazykoch. Informačná funkcia portfólia sa mení v závislosti od veku žiaka. Menší význam má pre tých, ktorí sa predmet resp. jazyk začínajú učiť, oveľa väčší však pre tých, ktorí sa blížia k záveru svojho vzdelávania. Pomocou portfólia sa proces učenia sa stáva transparentnejším. Pomáha žiakom rozvíjať najmä ich schopnosť premýšľať a hodnotiť svoje vlastné napredovanie v procese učenia sa, a tak im postupne umožňuje preberať čoraz viac zodpovednosti za vlastné učenie sa. Pozitívne podporuje vývoj samostatnosti žiaka. Portfólio umožňuje zakladanie a zhromažďovanie rôznorodých dokumentov (písomné práce, výsledky hodnotení, diplomy a certifikáty, audio a videonahrávky atď.).

Pri všetkých typoch hodnotenia je potrebné stanoviť si cieľ hodnotenia a k nemu stratégie a indikátory:

Pri hodnotení je potrebné brať do úvahy úroveň hodnotenia výkonu, jeho komplexnosť a faktor času:

V súčasnosti by už mala tvorba ŠkVP spočívať v definovaní cieľov vo forme kompetencií, ktoré majú byť dosiahnuté aj plánovaním vzdelávacích procesov, foriem, metód a typov hodnotenia, resp. získavania spätnej väzby o kvalite realizácie plánovaných procesov na úrovni triedy/školy.

4.3 Autoevalvácia školy

V syntetickom dokumente, akým je i tento, nie je možné sa venovať všetkým aspektom kurikulárneho riadenia pre účely procesov hodnotenia na úrovni školy. Je ale dôležité zdôrazniť, že získavanie informácií o kvalitatívnych procesoch v škole a ich prepojenie na centrálné kurikulum je zásadné pre plánovanie vzdelávania v škole a v školskom zariadení. Prístup si vyžaduje dostatočný čas na koordináciu, rokovania a analýzu komplementarity medzi predmetmi. Z toho bez pochybností vyplýva, že komunikácia a koordinácia všetkých strán zodpovedných za realizáciu kurikul je kľúčom k úspechu. Jednotliví aktéri štátnej správy, školské úrady a odbory, riaditelia škôl, školské rady, učitelia, rodičia, univerzity a vedecká obec, samotní učiaci sa, ako aj ďalší aktéri občianskej spoločnosti (profesionálne združenia učiteľov, mimovládne organizácie, kultúrne, jazykové centrá, knižnice, metodické centrá, obchodná a priemyselná komora, podniky) sú nielen tvorcami vzdelávacieho procesu a garantmi jeho kvality ale aj odberatelia. Preto je potrebné nachádzať postupné formy vychádzajúce zo spoločensky akceptovaných foriem učebných disciplín, ktoré však majú potenciál vytvárať vzťahy medzi jednotlivými učebnými predmetmi. Na zreteli treba mať preto snahu o integráciu, ale najmä o hľadanie konvergenie. Na dosiahnutie tohto cieľa neexistuje jediný model, vždy je potrebné zohľadniť konkrétny vzdelávací kontext, jeho históriu, disponibilné zdroje i potenciál. Tento holistický prístup k hodnoteniu kvality procesov na úrovni školy môže byť pre učiacich sa len prospešným.

5 Školským vzdelávacím programom k inklúzii na gymnáziu

Na čo sa zameriavame v tejto kapitole?

- *Opíšeme cieľ inkluzívneho vzdelávania a charakteristiku školského prostredia, ktoré inkluzívne vzdelávanie vytvára.*
- *Poukážeme na princípy tohto vzdelávania, ktoré by mali byť aplikované v procese tvorby školského vzdelávacieho programu a to v prepojení na vytvorenie optimálnych podmienok inkluzívneho vzdelávania pre rôzne skupiny žiakov: žiakov so zdravotným znevýhodnením, žiakov so sociálnym znevýhodnením, žiakov s nadaním.*

Inkluzívne vzdelávanie je proces, ktorý eliminuje akékoľvek formy segregácie, diskriminácie a bariéry v učení sa. Zároveň vedie k pozitívnym reakciám na rôznorodosť a prehľbuje váženie si každého rovnako bez rozdielu. Zvyšuje záujem žiakov o vzdelávanie a participáciu rodičov na školských a mimoškolských aktivitách. V inkluzívnej škole má každý žiak príležitosť rozvíjať svoj talent/potenciál a stať sa rovnocenným partnerom vo výchovno-vzdelávacom procese.

Cieľom inkluzívneho vzdelávania je, aby celý vzdelávací systém uľahčoval učenie, vytváral také školské prostredie, kde učitelia a žiaci sa navzájom akceptujú a vítajú výzvu a prínosy rozmanitosti/rôznorodosti. Inkluzívne vzdelávanie sa plne realizuje vtedy, ak sú splnené/uspokojené individuálne potreby a každý žiak má možnosť v škole uspieť (byť úspešným). V inkluzívnej škole ide o to, do akej miery sa vo výchovno-vzdelávacom procese uplatňujú princípy individuálneho prístupu vzhľadom na rozvojové potreby konkrétnych žiakov a ako sa v procese vzdelávania vychádza v ústrety ich individuálnym a skupinovým potrebám. V gymnáziu pre žiakov so zdravotným znevýhodnením platia rovnaké ciele vzdelávania ako pre ostatných žiakov. Pri realizácii vzdelávacích štandardov vyučovacích predmetov sa berie ohľad na individuálne osobitosti žiakov so zdravotným znevýhodnením. Avšak iba v takom rozsahu, aby výsledky žiaka so zdravotným znevýhodnením reflektovali profil absolventa gymnázia.

Princípy inkluzívneho vzdelávania v kontexte tvorby školského vzdelávacieho programu

Na vytvorenie optimálnych podmienok pre inkluzívne vzdelávanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je pri tvorbe školského vzdelávacieho programu potrebné vytvorenie klímy školy, kde je každý žiak vítaný. V aktivitách školy (školských aj mimoškolských) je potrebné budovať tímovú spoluprácu a koordinovaný prístup všetkých zúčastnených na inkluzívnej podpore žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (rodiny, učiteľa, špeciálneho pedagóga, psychológa, liečebného pedagóga, logopéda, asistenta a ďalších odborníkov podľa potreby). V prípade, že sa v škole vzdeláva žiak so špeciálnymi

výchovno-vzdelávacími potrebami je taktiež nevyhnutné spolupracovať so školskými zariadeniami výchovného poradenstva a prevencie (CŠPP a CPPPaP) a špeciálnymi školami. Pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami odporúčame vypracovať individuálny vzdelávací program. Rovnako pre žiakov so zdravotným znevýhodnením je vhodné prispôbovať štandardy vzdelávania v predmetoch individuálnym osobitostiam žiakov, tak aby žiaci splnili cieľové požiadavky na vedomosti a zručnosti maturantov v jednotlivých predmetoch, s prihliadnutím na úpravy cieľových požiadaviek na vedomosti a zručnosti maturantov z jednotlivých predmetov pre žiakov so zdravotným znevýhodnením.

Námet na premietnutie inklúzie do tvorby školských vzdelávacích programov

Riaditeľ školy, učitelia a ďalší odborný personál by mal poznať žiaka bez rozdielu pôvodu, národnosti, postihnutia a podobne. Takýmto osobitým prístupom zo strany školy sa vytvára priestor k budovaniu vzájomnej dôveryhodnosti, vzájomnej úcte a akceptácii. Zároveň sa podporuje zdravé sebedomia a pocit dôležitosti, rovnocennosti žiaka v škole.

Triedny učiteľ by si mohol viesť istú evidenciu každého žiaka (plán, evidencia by mohol obsahovať informácie o jeho špecifických výchovno-vzdelávacích potrebách, o rodinnom a sociálnom zázemí žiaka, jeho učebných úspechoch i neúspechoch v škole, informácie o jeho záujmoch, talente a takisto záujmu o svoj profesijný rast a podobne). Takýto dokument by mohol byť podporným/východiskovým materiálom pre pochopenie situácie žiaka s cieľom pomôcť, poradiť, usmerniť ho, zvýšiť jeho záujem o vzdelávanie a lepšie výsledky v škole.

K inkluzívnej edukácii je nevyhnutné zapojiť i širšiu komunitu, vytvárať priestor spolupráce na úrovni školy – žiaka – rodiča. Tento priestor vytvárať zabezpečením priamej komunikácie, najmä osobne a telefonicky. Rodičov zapájať do školských a mimoškolských aktivít, projektov (v tomto kontexte využívať rôzne grantové schémy), čo prispieva k užšiemu kontaktu školy s rodičmi, čím sa výrazne zvýši kvalita výchovno-vzdelávacieho procesu. Pri realizácii týchto aktivít prihliadať na žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Škola by v kontexte inklúzie mala zaradiť do voliteľných/disponibilných hodín školského vzdelávacieho programu obsah, ktorý zodpovedá špecifickým potrebám žiakov. Napríklad pri žiakoch zo sociálne znevýhodneného prostredia dve vyučovacie hodiny týždenne doobeda v rámci vyučovania venovať jazyku a kultúre národnostnej menšiny, jazyku a kultúry cudzincov alebo vyučovacie hodiny venovať sociálno-psychologickým výcvikom/zážitkovým tréningom na spolužitie, kooperáciu, antipredsudkovú a antidiskriminačnú výchovu.

Rovnako v predmetoch etická výchova a iných predmetoch je potrebné špecifikovať možnosti vstupu multikultúrnej výchovy do tém napr. slovenského, cudzieho jazyka, umenie a kultúra a iných predmetov.

Pri nadaných žiakoch je vhodné rozvíjať ich potenciál účasťou v školských, regionálnych súťažiach, na olympiádach.

Z hľadiska inklúzie v rámci triedy a využívania vyučovacích metód je vhodné uplatňovať kooperatívne vyučovanie, diferencovaný prístup podľa potrieb žiakov, teda práca v tímoch na vyučovaní, tutorstvo medzi rovesníkmi, vytváranie dvojíc, prípadne skupín žiakov, ktorí sa spolu

učia, pomoc starších. Pri zavádzaní inkluzívnych prvkov je potrebné dôraz klásť na konštruktívnu a vecnú spätnú väzbu, aplikovať pravidelné hodnotenie a sebahodnotenie žiakov, vzájomné hodnotenie žiakov založené na reflexii a sebareflexii.

Pracovná verzia

Záver

Štátny vzdelávací program reprezentuje prvú úroveň dvojúrovňového modelu vzdelávania. Je východiskovým dokumentom na prípravu školských vzdelávacích programov, ktoré predstavujú druhú úroveň dvojúrovňového modelu vzdelávania. Dvojúrovňovým modelom vzdelávania sa dáva priestor každej škole, aby prostredníctvom svojho školského vzdelávacieho programu dotvorila svoj obsah vzdelávania podľa špecifických regionálnych a lokálnych podmienok a požiadaviek, ktoré vychádzajú z potrieb žiakov alebo rodičov. Nakoľko školský vzdelávací program je základným dokumentom školy, podľa ktorého sa uskutočňuje výchova a vzdelávanie na danej škole, považovali sme za prínosné pripraviť pre školy a učiteľov materiál s konkrétnejším vysvetlením, ako pristupovať k tvorbe školského vzdelávacieho programu.

Zamerali sme sa na základné pojmy týkajúce sa rámcového učebného plánu, ako aj na vysvetlenie vybraných častí jednotlivých rámcových učebných plánov Štátneho vzdelávacieho programu pre gymnáziá z hľadiska vyučovacieho jazyka a zamerania/formy vzdelávacieho programu. Zároveň sme sa sústredili na vysvetlenie problematiky učebných osnov a tvorby pedagogickej dokumentácie k vyučovacím predmetom, v ktorých je potrebné vytvárať učebné osnovy. V ďalších častiach materiálu sme priestor venovali implementácii prierezových tém do školského vzdelávacieho programu, tvorbe tematických výchovno-vzdelávacích plánov, ako aj kurikulárnemu riadeniu na úrovni školy a problematike inkluzívneho vzdelávania v prepojení na vytvorenie optimálnych podmienok pre rôzne skupiny žiakov.

Vzhľadom na implementáciu inovovaného štátneho vzdelávacieho programu pre jednotlivé stupne vzdelávania sme sa venovali len vybraným aspektom, ktorých sa zmeny týkajú najviac. Veríme, že v tomto prehľadnom materiáli nájdú školy a učitelia užitočné podnety pre tvorbu svojho školského vzdelávacieho programu.

V prípade námetov na doplnenie resp. ukážok dobrej praxe, zasielajte podnety na renata.somorova@statpedu.sk

Prílohy

Návrhy TVVP/ČTP

Návrh č. 1

Predmet:

Školský rok:

Trieda (ročník):

Počet vyučovacích hodín v školskom roku:

Tematický celok	Téma	Číslo	Obsah vyučovacej hodiny
MAGNETICKÉ A ELEKTRICKÉ VLASTNOSTI LÁTOK	Magnetické vlastnosti látok	1.	Skúmame magnetické vlastnosti látok
		2.	Ako si vyrobiť magnet...
	Elektrické vlastnosti látok	4.	Skúmame elektrické vlastnosti látok. Elektrický náboj
		5.	Prenos elektrického náboja. Elektroskop...

Návrh č. 2

Predmet:

Školský rok:

Trieda (ročník):

Počet vyučovacích hodín v školskom roku:

Mesiac	Hodina	Téma	Obsah	Výstup (čo žiak vie)	Rozvíjané kompetencie
MAGNETICKÉ A ELEKTRICKÉ VLASTNOSTI LÁTOK					
		Magnetické vlastnosti látok			
IX.	1.	Skúmame magnetické vlastnosti látok	<ul style="list-style-type: none">- prírodný magnet- umelý magnet- elektromagnet- tyčový magnet- póly magnetu...	<ul style="list-style-type: none">- navrhnuť experiment na overenie pólov magnetu- vysvetliť princíp určovania svetových strán kompasom- získať informácie o objave žiarovky- zakresliť elektrický obvod pomocou schematických značiek...	<p>poznávacia (kognitívna)</p> <ul style="list-style-type: none">- trénovať modelovanie ako myšlienkový proces... <p>komunikačná</p> <ul style="list-style-type: none">- zaznamenať pozorovania a merania do tabuľky... <p>interpersonálna</p> <ul style="list-style-type: none">- podieľať sa na práci v tíme... <p>intrapersonálna</p> <ul style="list-style-type: none">- vytvárať si vlastný hodnotový systém smerom k prírode...
	2.	Magnetická indukcia. Ako si vyrobiť magnet	<ul style="list-style-type: none">- magnetizácia látky- trvalý magnet- dočasný magnet- magneticky tvrdá oceľ- magneticky mäkká oceľ- feromagnetické látky- magnetické indukčné čiary		
	3.	Zem ako magnet	<ul style="list-style-type: none">- magnetické pole Zeme- magnetické póly Zeme- kompas- buzola		

Návrh č. 3

Predmet:

Školský rok:

Trieda (ročník):

Počet vyučovacích hodín v školskom roku:

I. Skúmanie vlastností kvapalín, plynov a pevných telies							
Mesiac	Hodina	Téma	Činnosti, metódy a formy práce	Pojmová mapa	Výstup (čo žiak vie)	Rozvíjané kompetencie	Prierezové témy
IX.	1.	Skúmania vo fyzike	<ul style="list-style-type: none"> - porovnanie technických zariadení v minulosti a dnes - let na Mesiac 	<ul style="list-style-type: none"> - technický pokrok - výskum 	<ul style="list-style-type: none"> - uviesť príklady z bežného života, v ktorých skúmania vo fyzike priniesli technický pokrok - opísať priebeh jednoduchého experimentu 	poznávacia (kognitívna) - aplikovať empirického poznávania model	osobnostný a sociálny rozvoj - deliť si úlohy... environmentálna výchova rozvíjať schopnosť kooperovať v skupine - organizovať prácu dodržiavanie zásad bezpečnosti v triede
	2.	Čo sa budeme učiť?	<ul style="list-style-type: none"> - motivačné pokusy k obsahu vyučovania 	<ul style="list-style-type: none"> - experiment - pozorovanie - vysvetlenie 			
	I. 1. Vlastnosti kvapalín a plynov						
	3.	Vlastnosti kvapalín Využitie vlastností kvapalín	<ul style="list-style-type: none"> - skúmanie vlastností kvapalín pomocou injekčných striekačiek... 	<ul style="list-style-type: none"> - nestlačiteľnosť - tekutosť - deliteľnosť... 	<ul style="list-style-type: none"> - overiť jednoduchým experimentom vybrané vlastnosti kvapalín, plynov a pevných telies... 		

Návrh č. 4

Škola					
Názov predmetu					
Ročná hodinová dotácia vyučovacieho predmetu					
Ročník					
Používaná učebnica					
Vypracoval/a					
Mesiac	Hod.	Tematický celok	Téma	Predmetová kompetencia	Poznámky
X.	22. – 25.	Veľká epická próza	A. Bednár: Kolíska	<p>I.1 Plynulo čítať súvislý literárny text, pri hlasnom čítaní správne dýchať, artikulovať a dodržiavať spisovnú výslovnosť.</p> <p>II.4 Integrovať čitateľské skúsenosti, literárnoteoretické a literárnohistorické vedomosti s recepčnými skúsenosťami z iných druhov umenia.</p> <p>III.3 Interpretovať literárne dielo, argumentovať výsledkami jeho analýzy a zohľadňovať poznatky z iných informačných zdrojov.</p> <p>III.4 Hodnotiť dielo z vlastného stanoviska v kontexte doby jeho vzniku a v súčasnom kontexte.</p> <p>IV.4 Interpretovať literárny text.</p>	

Návrh č. 5

Škola						
Názov predmetu						
Ročná hodinová dotácia vyučovacieho predmetu						
Ročník						
Používaná učebnica						
Vypracoval/a						
Mesiac	Hod.	Tematický celok	Téma	Pojmy	Predmetová kompetencia	Poznámky
X.	22. – 25.	A. Bednár: Kolíska (veľká epická próza)	Analýza a interpretácia	<ul style="list-style-type: none"> - kompozícia literárneho diela - dejový plán literárneho diela - významový plán literárneho diela 	<p>I.1 Plynulo čítať súvislý literárny text, pri hlasnom čítaní správne dýchať, artikulovať a dodržiavať spisovnú výslovnosť.</p> <p>II.4 Integrovať čitateľské skúsenosti, literárnoteoretické a literárnohistorické vedomosti s recepčnými skúsenosťami z iných druhov umenia.</p> <p>III.3 Interpretovať literárne dielo, argumentovať výsledkami jeho analýzy a zohľadňovať poznatky z iných informačných zdrojov.</p> <p>III.4 Hodnotiť dielo z vlastného stanoviska v kontexte doby jeho vzniku a v súčasnom kontexte.</p> <p>IV.4 Interpretovať literárny text.</p>	

Návrh č. 6

Škola					
Názov predmetu		Anglický/Ruský/Nemecký/Španielsky/Francúzsky/Taliansky jazyk			
Ročná hodinová dotácia vyučovacieho predmetu					
Trieda (ročník)					
Komunikačná jazyková úroveň		A1			
Používaná učebnica					
Vypracoval/a					
Mesiac	Týždeň	Tematický okruh/podtéma	Výkonový štandard Počúvanie s porozumením Čítanie s porozumením Písomný prejav Ústny prejav	Kompetencie	Materiálno-didaktické prostriedky
september	1. týždeň	Rodina a spoločnosť/ osobné údaje	Sledovať reč, aby žiak pochopil význam. Predstaviť seba a iných - pozdraviť sa a rozlúčiť sa - odpovedať na pozdrav - reagovať na predstavenie niekoho Who is this? This is my brother./ Hallo. Wer bist du? Ich bin Susi./ Salut. Je suis Marie. Et toi?	Nadviazať kontakt v súlade s komunikačnou situáciou Reagovať pri prvom stretnutí	učebnica – lekcia 1/modul 2 pracovný list doplňkový text plagát, kartičky audionahrávky

Návrh č. 7

Škola						
Názov predmetu		Anglický/Ruský/Nemecký/Španielsky/Francúzsky/Taliansky jazyk				
Ročník (trieda)						
Komunikačná jazyková úroveň		A2				
Používaná učebnica						
Vypracoval/a						
Mesiac	Počet hodín	Materiálno-didaktický prostriedok	Funkcie jazyka a jazyková dimenzia	Komunikačné jazykové činnosti a stratégie	Téma	Poznámky
september	2	Učebnica - modul 1 Sport Exercise	Vyjadriť schopnosť vykonať nejakú činnosť Vyjadriť čo mám rád - opísať a identifikovať druhy športov - prítomný čas - tvorenie prísloviak. Sportarten benennen Zeitangaben machen Ein Geschehen ausdrücken	Počúvanie s porozumením Ústny prejav – monológ Rozprávať o športových udalostiach Talk about exercise, food, appearance. Listen to sports advice. Über Sportereignisse sprechen	Šport nám, my športu Jugend trainiert für Olympia At the sports centre	

Literatúra

BAGALOVÁ, L., GOGOLOVÁ, D. (ed.) 2010. Inovatívne a aktivizujúce metódy vo výučbe 1. – 4. ročníka ZŠ. Skalica : Dr. Josef Raabe Slovensko, s.r.o, 2010. ISBN 978-80-89182-54-1.

ČEKANOVÁ, T., KLIMOVIČ, M., KOCHOVÁ, H. et al. 2011. Metodika tvorby učebných zdrojov : projekt Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum, 2011. 75 s.

ČERVENICKÁ, L., PETRASOVÁ, A. 2013. Overovanie celodenného výchovného systému na základných školách, Verification of daylong educational system at primary schools. In ŠTUDENT NA CESTE K PRAXI II. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta, 2013. Rozsah strán 29-38. ISBN 978-80-555-0840-5.

DOČKAL, V. 2015. Zabezpečenie optimálnych podmienok pre inkluzívne vzdelávanie žiakov s nadaním. Autorský text. Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie. Bratislava, 2015.

DUNDA, J., FÖLDEŠOVÁ, J. et al. 2013. Podpora inkluzívneho modelu vzdelávania pre potreby predprimárneho stupňa školskej sústavy. Prešov : Metodicko-pedagogické centrum Bratislava, 2013. ISBN 978-80-8052-557-6.

FACUNA, J. 2012. Vzdelávanie ako predpoklad inklúzie Rómov do spoločnosti. In: Vzdelávanie – Kultúra – Duchovnosť. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Prešov: CUBE consulting, s.r.o., 2012, 481 s. ISBN 978-80-89519-01-9.

FRYKOVÁ, E. 2012. Tvorba tematických výchovno-vzdelávacích plánov pre biológiu v rámci školského vzdelávacieho programu. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum, 2012. 56 s. ISBN 978-80-8052-440-1.

GALLOVÁ-KRIGLEROVÁ, E., GAŽOVIČOVÁ, T. 2012. Inkluzívnosť opatrení vo vzťahu k rómskym deťom. Bratislava : Centrum pre výskum etnicity a kultúry, 2012. ISBN: 978-80-970711-4-1.

HAPALOVÁ, M., KRIGLEROVÁ, E.G. (ed.). 2013. O krok bližšie k inklúzii. Bratislava : Človek v tísi – Slovensko, Centrum pre výskum etnicity a kultúry, 2013. ISBN 978-80-971343-0-3.

HAUSENBLAS, Ondřej. 2003 RVP místo osnov aneb jak vysvětlit RVP kolegum. In Kritické listy. Čtvrtletník pro kritické myšlení 12 Praha : Občanské združení Kritické myšlení, s. 4 – 5.

HLAVA, B. – KRATOCHVÍL, V. 2007. Pohrajme sa s históriou. Pracovný zošit. Bratislava : Orbis Pictus Istropolitana, 2007, s. 9. ISBN – 978-80-7158-829-0.

KOVÁČ, D – KRATOCHVÍL, V et al. 2012. Pátrame po minulosti. Dejepis 9. Bratislava : Orbis Pictus Istropolitana, 2012, s. 13. ISBN – 978-80-8120-189-9.

KRATOCHVÍLOVÁ, J. 2006. Teorie a praxe projektové výuky. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 56. ISBN 80-210-4142-0.

LECHTA, V. et al. 2009. Východiská a perspektívy inkluzívnej pedagogiky. Martin : Osveta, 2009. ISBN 80-8063-303-5.

LECHTA, V. 2010. Základy inkluzívnej pedagogiky. Dítě s postižením, narušením a ohrozením ve škole. Praha : Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-679-7.

LECHTA, V. 2010. Transdisciplinárne aspekty inkluzívnej pedagogiky. Trnava, 2010. ISBN - 978-80-970623-2-3.

MILLER, F. A., KATZ, J. H. 2002. The Inclusion Breakthrough: Unleashing the Real Power of Diversity. San Francisco : Berrett-Koehler Publishers, 2002. 102 s.

PAVLOV, I. 2010. K metodike tvorby kurikula učebného predmetu. Prešov : Škola plus, 2010. 72 s. ISBN 978-80-970275-3-7.

Rámcový učebný plán pre gymnáziá [online]. Bratislava : ŠPÚ, 2015. Dostupné na internete: <http://www.statpedu.sk/sk/Inovovany-Statny-vzdelavaci-program/Inovovany-SVP-pre-gymnazia/Ramcovy-ucebny-plan-pre-gymnazia.alej>

Štátny vzdelávací program pre gymnáziá [online]. Bratislava : ŠPÚ, 2015. Dostupné na internete: http://www.statpedu.sk/files/documents/inovovany_statny_vzdelavaci_program/gymnazia/statny_vzdel_program_pre_gymnazia.pdf

Štátny vzdelávací program pre gymnáziá so štvorročným a päťročným vzdelávacím programom [online]. Bratislava : ŠPÚ, 2015. Dostupné na internete: <http://www.statpedu.sk/sk/Inovovany-Statny-vzdelavaci-program/Inovovany-SVP-pre-gymnazia/Inovovany-SVP-pre-G-4-5-r.alej>

Štátny vzdelávací program pre gymnáziá s osemročným vzdelávacím programom [online]. Bratislava : ŠPÚ, 2015. Dostupné na internete: <http://www.statpedu.sk/sk/Inovovany-Statny-vzdelavaci-program/Inovovany-SVP-pre-gymnazia/Inovovany-SVP-pre-G-8-r.alej>

ŠVEC, Š. 1995. Základné pojmy v pedagogike a andragogike. Bratislava : Iris, 1995, s. 227. ISBN - 80-88778-15-8.

TANNENBERGEROVÁ, M., KRAHULOVÁ, K. 2011: Nejlepší škola je inkluzivní, seznamte se. Brno : Liga lidských práv, 2011.

VALENTA, J. 2008. Metódy a techniky dramatické výchovy. Praha : Grada Publishing, 2008, s. 52-59. ISBN – 9788024718651.

Zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov [online]. Dostupné na internete: <http://www.minedu.sk/data/att/8206.pdf>

Pracovná verzia